

Європейський комітет з питань запобігання катуванням

ПОЛІТИЧНА ТА
СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ.
МІСІЯ. ФУНКЦІЇ. ПОВНОВАЖЕННЯ

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст.
ст., незважаючи на окремі яскраві
спалахи, похмуре каральне свято
починає згасати

Фуко М. **Надзирать и наказывать.**

Москва, 1999. 480 с., С. 14.

Публічні страти, окрім своєї юридичної функції, виконували й роль політичного ритуалу, метою якого була візуалізація, підсилення і підживлення влади суверена через публічний показ надмірної сили і жорстокості. Така жорстокість не була випадковою чи непередуманою. Чітко розраховане страждання засудженого, вишукані, виміряні практикою і дозовані тортури і тілесні покарання – все це було «мистецтвом утримання життя в болі, поділу його на «тисячі смертей» шляхом завдання вишуканих страждань до припинення життя засудженого. Тортури ґрунтувалися на скрупульозно розрахованому мистецтві болю». Ці дискурси, закладені у часи Середньовіччя, залишили свої сліди і в сучасному кримінальному праві, хоча й закамуюфльовані, заховані у надрах сучасної кримінальної юстиції.

Фуко М. **Надзирать и наказывать.**

Москва, 1999. 480 с., С. 14.

... з погляду історії соціального контролю XIX століття – це століття «Великої інкарцерації», коли злочинці були розміщені у в'язницях, психічнохворі – у шпиталях, рекрути – у казармах, робітники – на фабриках та заводах, діти – у коледжах та школах. Все це становило частину Великого плану інкарцерації, де власність мала бути захищена, продукція – стандартизована, молодь – ізольована для навчання навичкам заощадливості та успіху, злочинці – піддані впливу дисципліні та нагляду за ширмою «виправлення».

У новому карцерному суспільстві влада повинна була розтікатися у найбільш економічно ефективний спосіб та проникати на максимальну глибину політичного тіла крізь найменші соціальні щілини, чому мав сприяти розгалужений дисциплінарний апарат, де в'язниця та усі її численні інституційні та неінституційні додатки (як відкриті, так і приховані) посіли одне з перших місць.

Ягунов Д. Пенітенціарна політика як складова соціального контролю.
Одеса: Фенікс, 2020. С. 46.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

- ✓ Чому сьогодні вважається неприйнятним, забороненим та огидним те, що 500 років (до початку XIX століття) вважалося не лише допустимим, проте й головним засобом отримання доказів у кримінальному процесі?
- ✓ Чому без сумніву огидне явище катування до цього часу поширене навіть у найбільш демократичних країнах світу?
- ✓ Чому велика кількість населення навіть демократичних країн підтримує застосування тортур до підозрюваних з метою отримання зізнань та свідчень?
- ✓ Які перспективи розширення визначення поняття та проявів катування у XXI столітті?
- ✓ Які виклики стоять перед європейськими країнами у сфері запобігання катуванням та розслідування випадків катувань?

Невже агітація на користь скасування смертної кари не демонструє зміни у людських почуттях з того часу, коли тіло Кромвеля було вирите, а його голова була посаджена на палю перед Темплом? Невже є непомітними зміни з тих часів, коли людей колесували, четвертували та вішали?

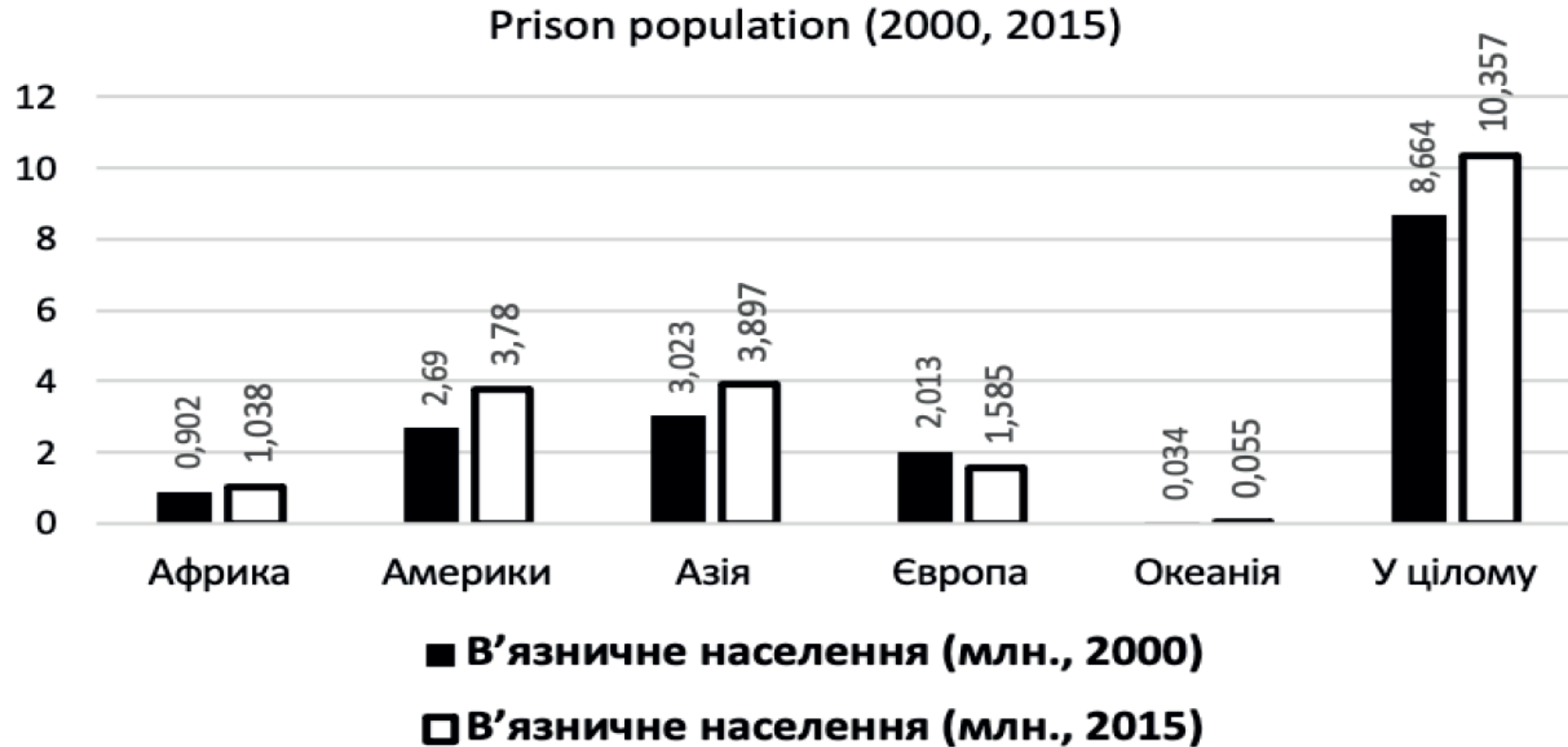
Спенсер Г. **Социальная статика.**

Київ: Гама-Принт, 2013. 496 с., С. 41.

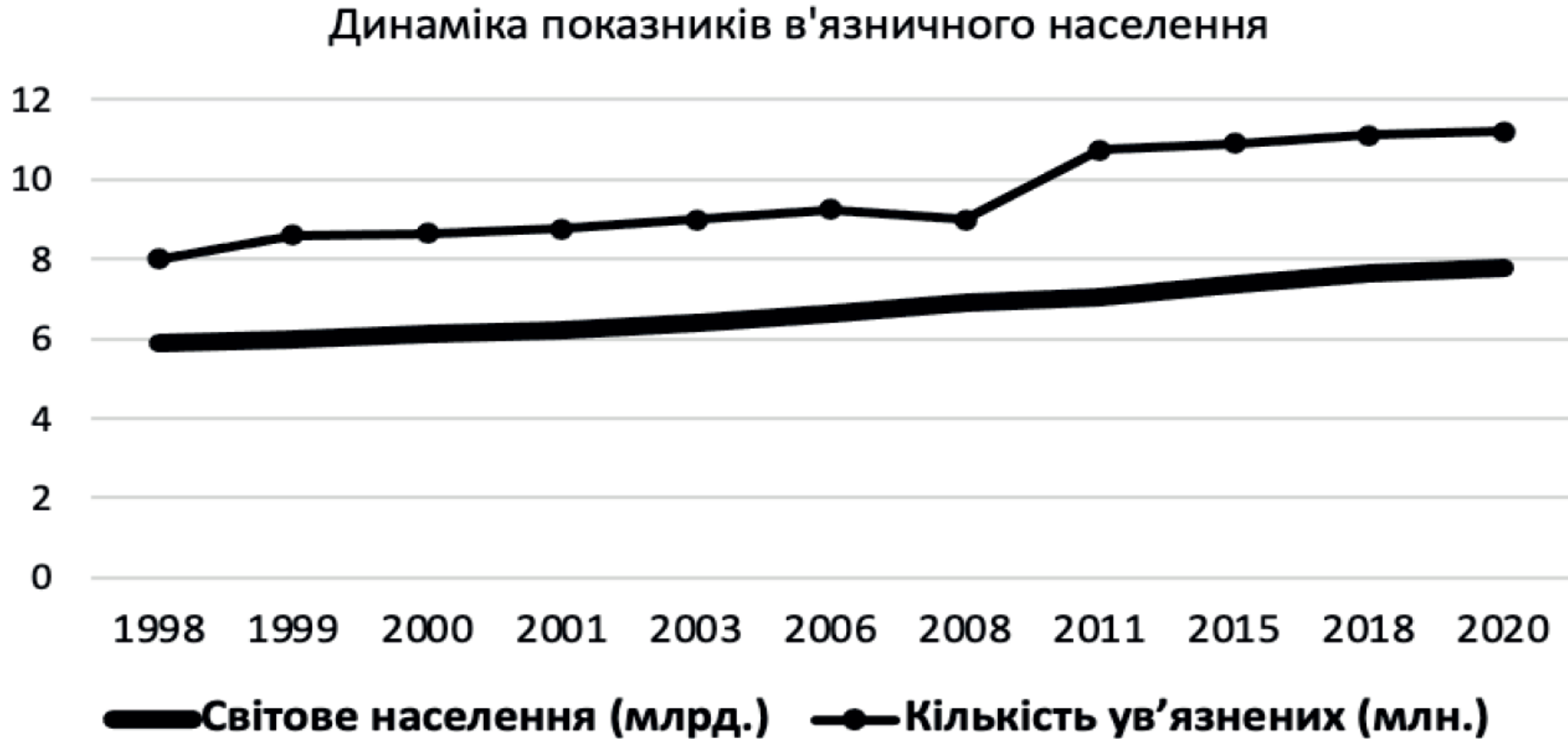
Dmytro Yagunov
Attorney at Law

СВІТОВЕ В'ЯЗНИЧНЕ НАСЕЛЕННЯ (2000 – 2015)

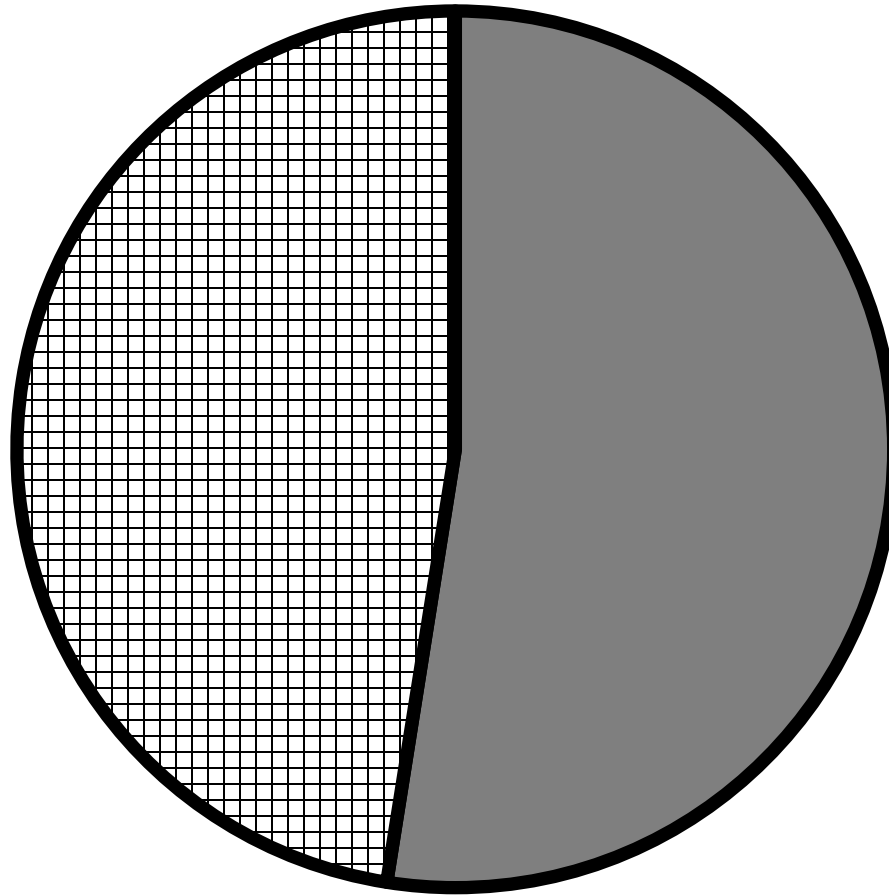
Dmytro Yagunov
Attorney at Law

СВІТОВЕ В'ЯЗНИЧНЕ НАСЕЛЕННЯ (2000 – 2015)

Roy Morgan Research (Австралія, 2017)

«Чи потрібно карати смертною карою вчинення теракту?»

Смертна кара

Ув'язнення

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОРТУР У ХХІ СТОЛІТТІ

• Дослідження *Amnesty International* (2014)

- **44%** респондентів з 21 країн висловили страх, що вони ризикують бути підданими тортурам у поліції
- **80%** респондентів у Бразилії та **64%** в Мексиці побоюються катувань під час перебування під вартою.
- **32%** респондентів у США побоюються катувань під час перебування під вартою, **21%** - Канаді
- **74%** респондентів з Індії та Китаю та **45%** респондентів з США вважають, що тортури часом необхідні

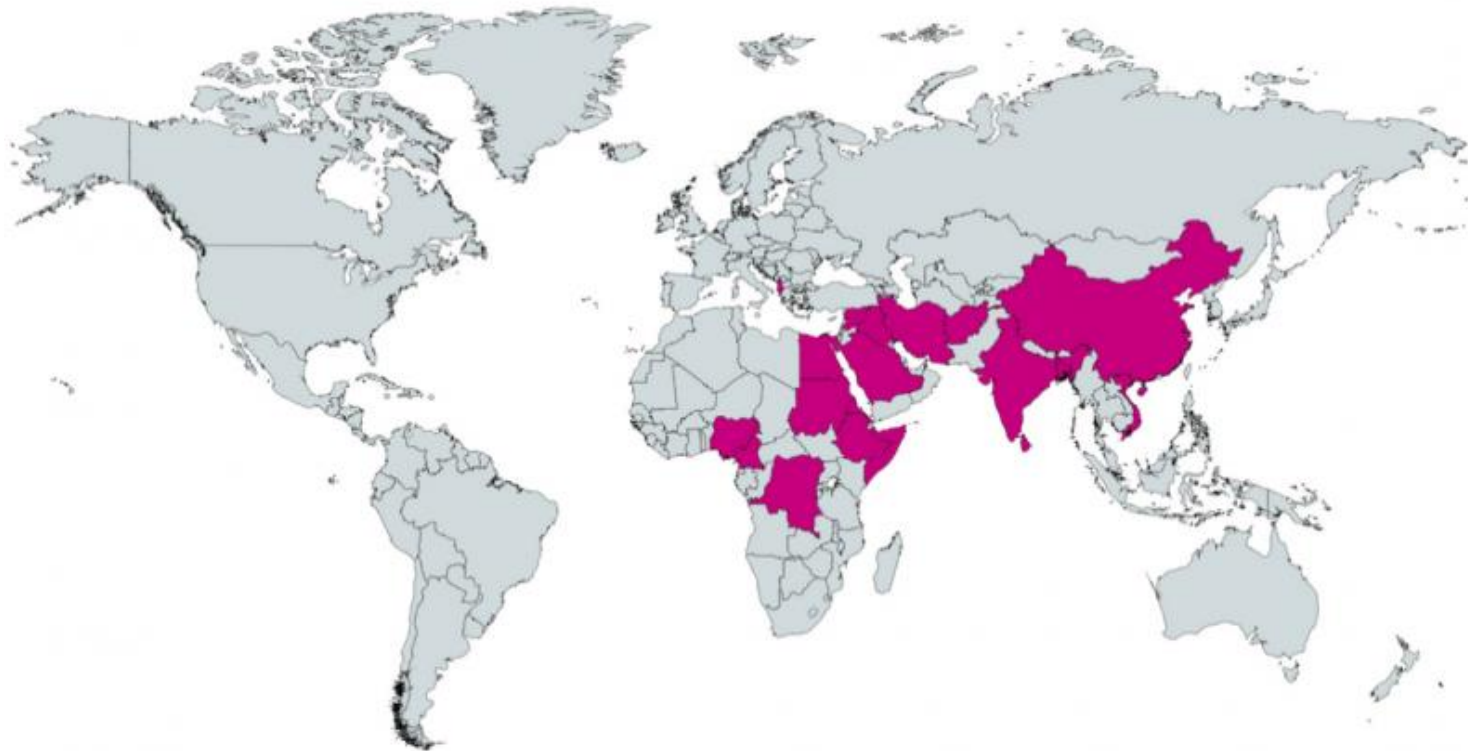
АКТУАЛЬНІСТЬ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОРТУР У ХХІ СТОЛІТТІ

• Дослідження *Amnesty International* 2014 року

- Докази тортур у 79 країнах з 155 країн, які ратифікували Конвенцію ООН проти катувань.
- Поліція у Філіппінах використовує жорстокі тортури для отримання від підозрюваних інформації
- Суди Мавританії допускають "зізнання» під тортурами як докази
- Судан використовує ампутацію як метод покарання. Human Rights Watch посилалася на достовірні джерела, згідно з якими урядові лікарі проводили ампутації.
- Національна комісія з прав людини Шрі-Ланки отримала 86 скарг щодо катувань за перші три місяці 2013 року.
- В африканських країнах, де гомосексуалізм оголошено незаконним, люди, яких вважають геями, можуть зазнати тортур, які пов'язані із насильницьким анальним проникненням. Двоє чоловіків, яких було заарештовано за статеві зносини "проти природного ладу" в Замбії у травні 2013 року, зазнали такого поводження.

КРАЇНИ, ДЕ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ НАЙБІЛЬШ ЖОРСТОКІ ТОРТУРИ

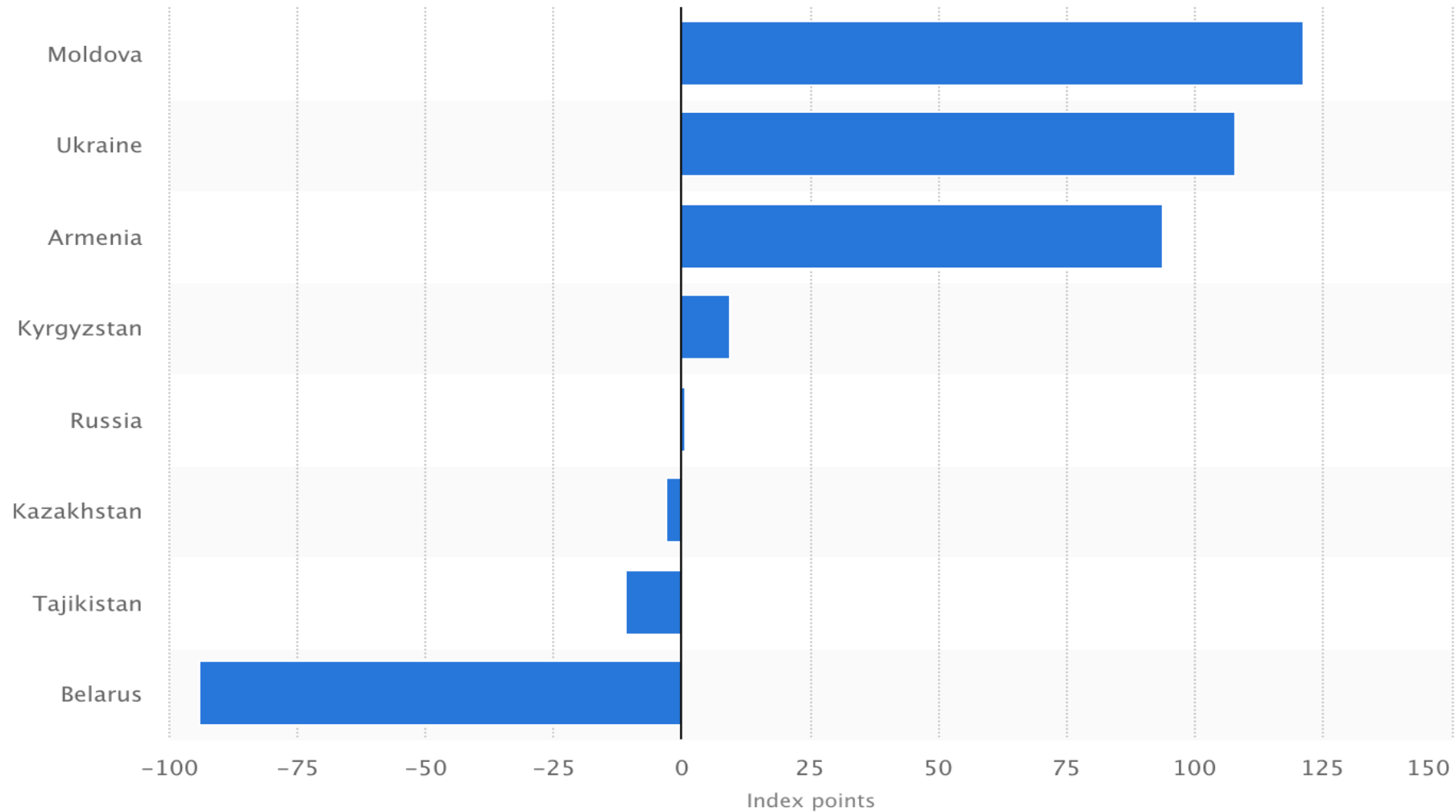

Source: Freefom from Torture referrals 2018

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

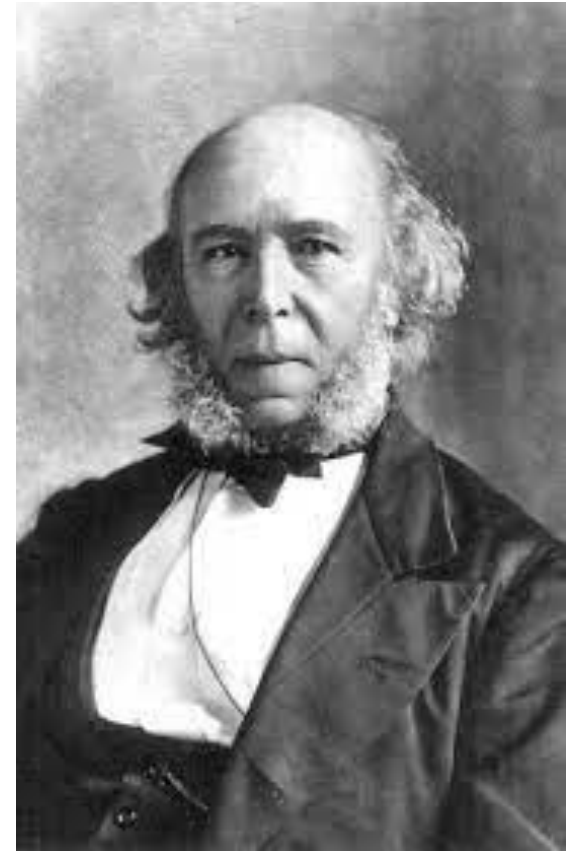
PROHIBITION OF TORTURE INDEX IN THE COMMONWEALTH OF INDEPENDENT STATES FROM 2019 TO 2020

Судді, присяжні, констеблі, тюремщики — це все одиниці з народу, а тому всі вони будуть мати в середньому всі ті недосконалості, якими характеризується сам народ.

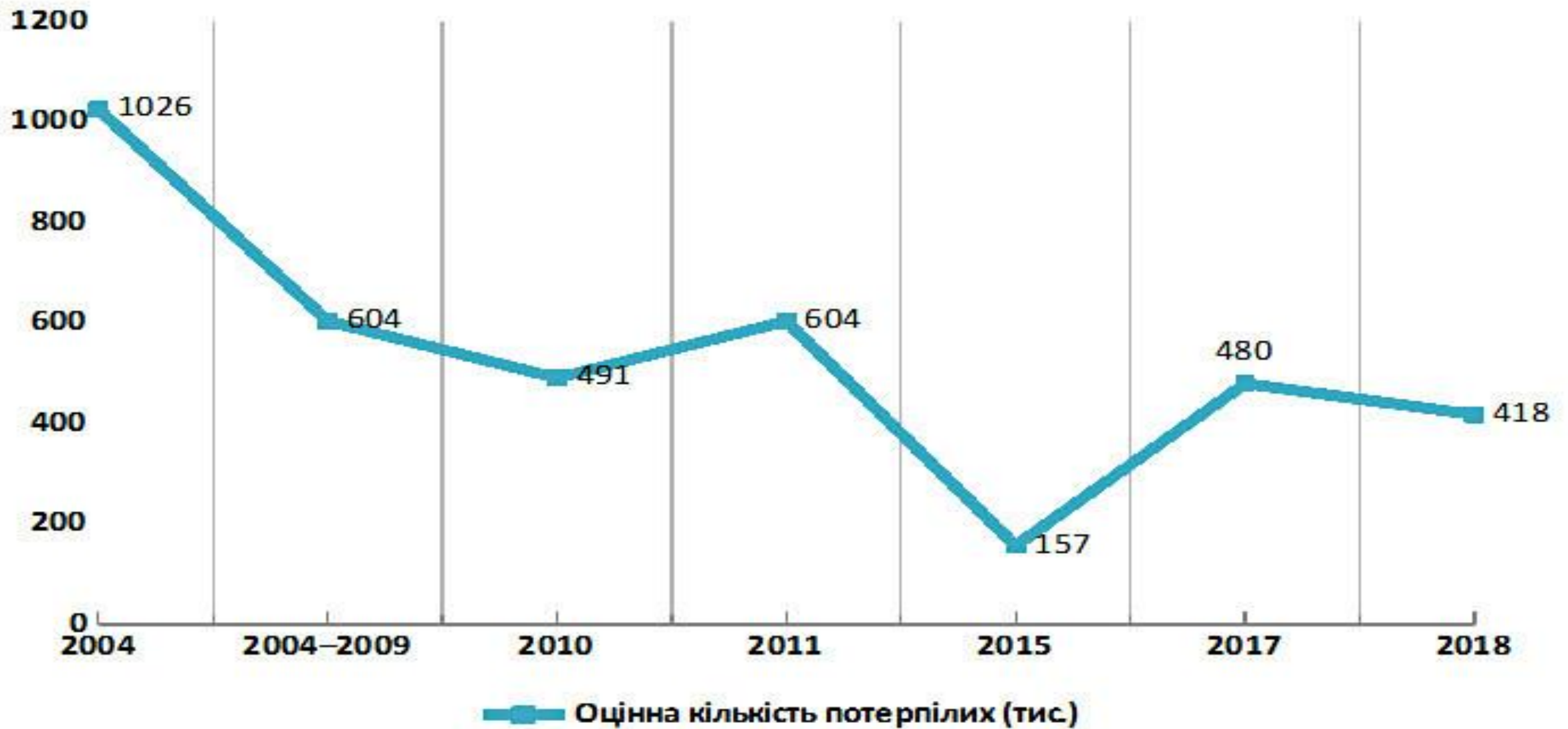
Спенсер Г. **Социальная статика.**

Київ: Гама-Принт, 2013. 496 с., С. 260.

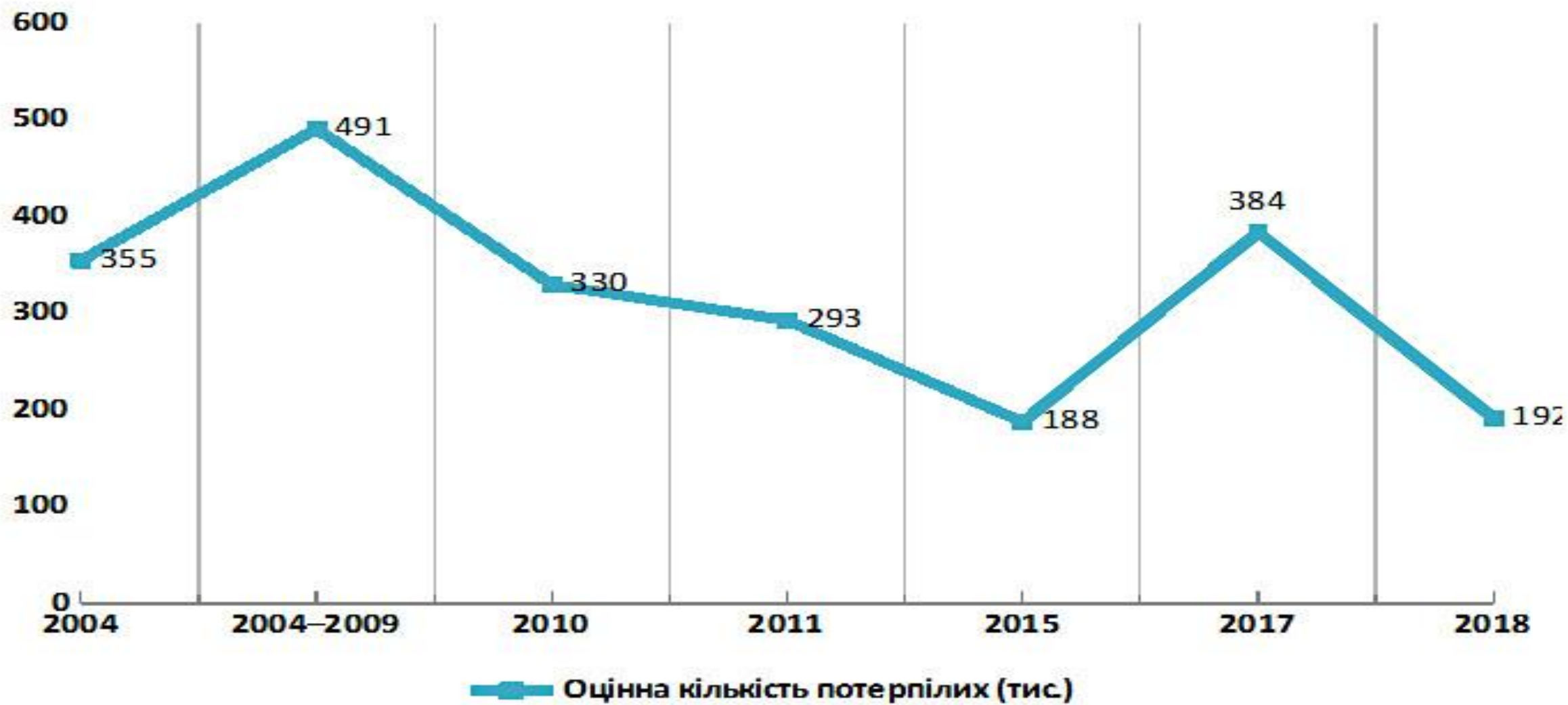

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

Оціночна кількість жертв побиття у ході затримання поліцією у 2004-2018 (тис.)

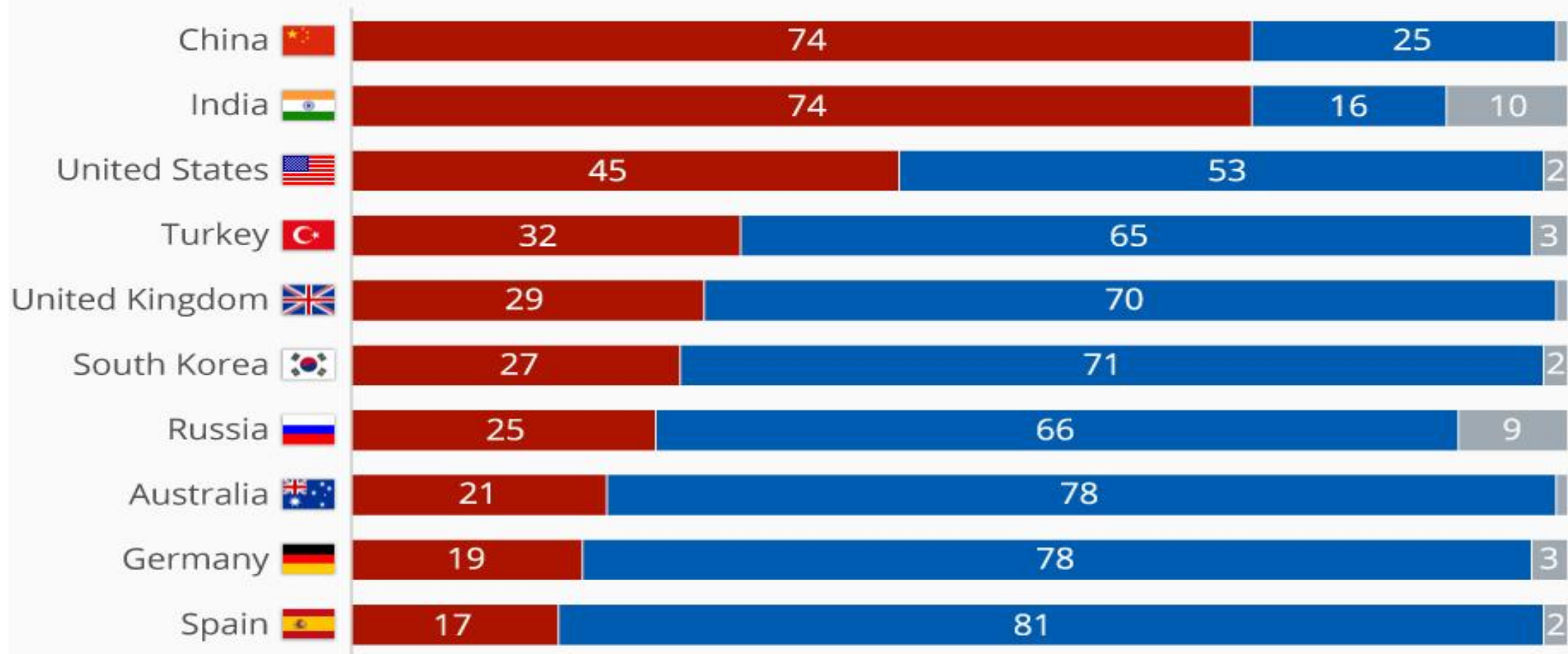
Оціночна кількість жертв побиття у ході розслідування у 2004-2018 (тис.)

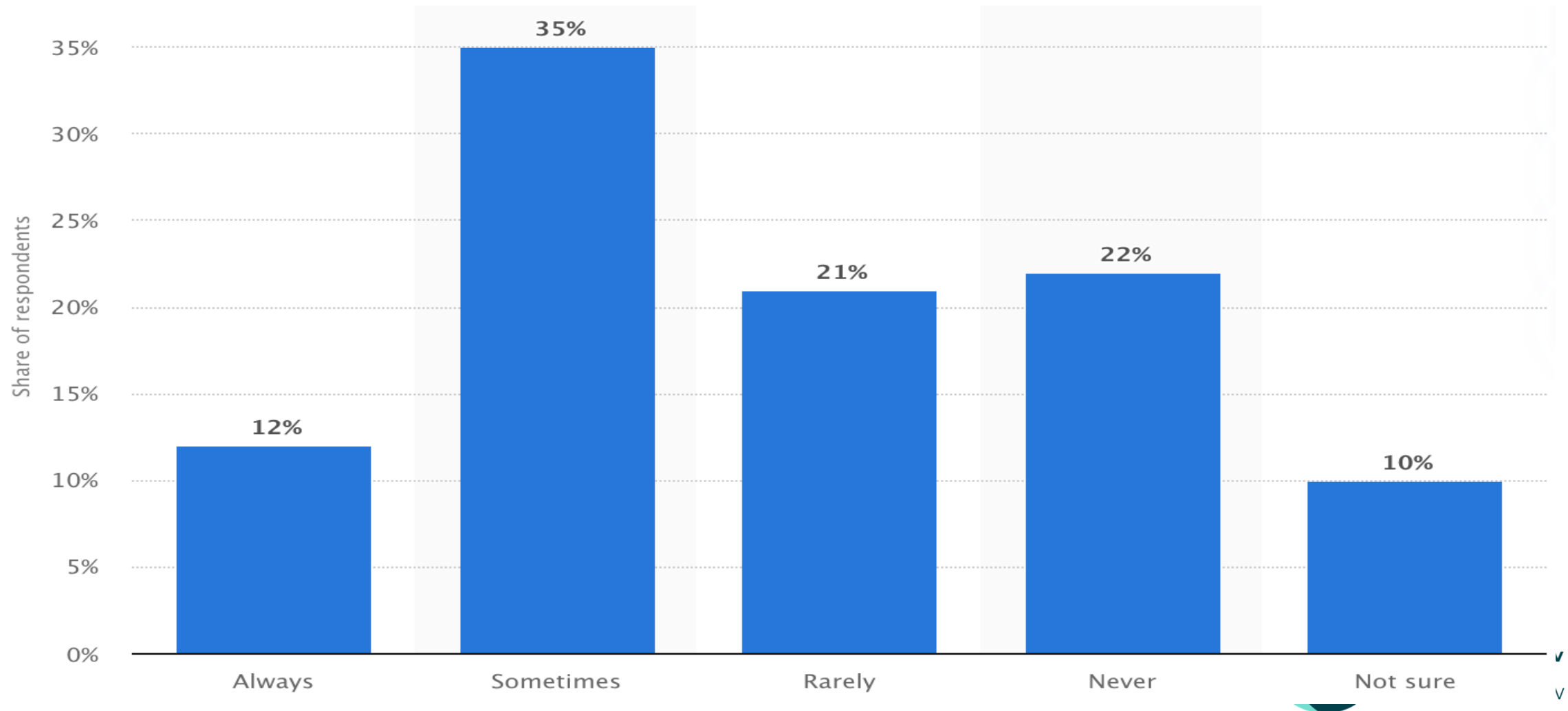
Використання тортур для цілей захисту суспільства

Agreement with the statement "torture is justified in some cases to protect the public"*

Strongly/Somewhat Agree (%) Strongly/Somewhat Disagree (%) No Answer (%)

США (2014): Чи може бути виправдане застосування катувань проти підозрюваних терористів?

CIA Torture Report (2020)

- Звіт 2014 року є результатом 6-річного розслідування щодо застосування "**посилених методів допиту**", які ЦРУ застосовувало проти підозрюваних терористів у таємних місцях по всьому світу.

- **ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ:**

- Використання посилених методів допиту ЦРУ не було ефективним засобом отримання точної інформації
- Використання посилених методів допиту ЦРУ не було ефективним засобом співпраці із затриманими
- Допити затриманих ЦРУ були жорстокими і набагато гіршими, ніж ЦРУ, представлене політикам та іншим

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ВИКЛИКИ

- Неопозитивістські тенденції
- Зростання кількості ув'язнених
- Тенденції в'язничного населення
- Відновлення концепції небезпечного стану особи
- Хімічна кастрація
- Реєстри злочинців
- Невизначені вироки
- Рекомендація CM/Rec(2014)3 Комітету Міністрів від 19.02.2014 державам-членам стосовно небезпечних злочинців (ухвалена Комітетом Міністрів на 1192-ій зустрічі Заступників Міністрів)
- Reinforcing measures against sex offenders. Resolution of the Parliamentary Assembly 1733 (2010) Final version. Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 21 May 2010

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

- Правила Мандели (2015)
- Європейські пенітенціарні правила (2006)
- Кодекс поведінки посадових осіб, що підтримують правопорядок (1977)
- Принципи медичної етики, що стосуються ролі працівників охорони здоров'я, особливо лікарів, для захисту ув'язнених або затриманих осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання (1982)
- Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню у будь-якій формі (1988)
- Токійська декларація. Основні лікарські принципи щодо катувань та інших видів жорстокого, негуманного або принизливого поводження чи покарання при затриманні та ув'язненні (1975)

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

- Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990)
- Факультативний протокол до Конвенції (ФПКПК) – ратифіковано Законом України від 21.07.2006
- Конвенція ООН про права дитини (1989)
- Конвенція ООН про права інвалідів (2006)
- Рекомендація Рес (2006) 13 КМРЄ щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань.
- Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990)

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕНІТЕНЦІАРНІ ПРАВИЛА (2006)

- При поводженні з усіма особами, позбавленими волі, необхідно дотримуватись їх прав людини.
- Особи, позбавлені волі, зберігають усі права, яких вони не були законно позбавлені за рішенням суду, відповідно до якого вони засуджені до позбавлення волі чи взяті під варту.
- Обмеження, накладені на осіб, позбавлених волі, повинні бути мінімально необхідними та відповідати тій обґрунтованій меті, з якої вони накладалися.
- Утримання ув'язнених в умовах, які порушують їхні права людини, не може бути виправдано нестачею ресурсів.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕНІТЕНЦІАРНІ ПРАВИЛА (2006)

- Всі пенітенціарні установи повинні регулярно інспектуватися державними органами та піддаватися незалежному моніторингу.
- Особи, які страждають на розумові хвороби або стан розумового здоров'я яких несумісний з тюремним ув'язненням, повинні утримуватися в спеціально призначених для цього установах.
- Курс підготовки всіх працівників має включати вивчення міжнародних і регіональних документів і норм в сфері прав людини, особливо Європейської конвенції з прав людини та Європейської конвенції з попередження катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, а також вивчення застосування Європейських пенітенціарних правил.

КАТУВАННЯ: визначення Ради Європи

- **Заборона катування (ст. 3 Конвенції):** Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню
- Катуванням є нелюдське поводження, що здійснюється навмисно і призводить до дуже серйозних та тяжких страждань (*«Ireland v. the UK»*, п. 167)
- Таке, що принижує гідність, поводження або покарання передбачає знущання, які мають викликати в жертви почуття страху, страждання і почуття власної неповноцінності, а також принизити її гідність та, по можливості, зламати її фізичний і моральний опір (*«Ireland v. the UK»*, п. 167)

КАТУВАННЯ: визначення ООН

БУДЬ-ЯКА
УМИСНА ДІЯ

СИЛЬНИЙ БІЛЬ АБО СТРАЖДАННЯ,
ФІЗИЧНЕ ЧИ МОРАЛЬНЕ

ОТРИМАТИ ВІД ОСРБИ АБО ВІД ТРЕТЬОЇ
ОСОБИ ВІДОМОСТІ ЧИ ВИЗНАННЯ

МЕТА 1

ПОКАРАТИ ЇЇ ЗА ДІЇ, ЯКІ ВЧИНИЛА ВОНА АБО ТРЕТЯ ОСОБА
ЧИ У ВЧИНЕННІ ЯКИХ ВОНА ПІДОЗРЮЄТЬСЯ

МЕТА 2

ЗАЛЯКАТИ ЧИ ПРИМУСИТИ ЇЇ АБО ТРЕТЮ ОСОБУ, ЧИ З БУДЬ-ЯКОЇ
ПРИЧИНИ, ЩО ГРУНТУЄТЬСЯ НА ДИСКРИМІНАЦІЇ БУДЬ-ЯКОГО ВИДУ

МЕТА 3

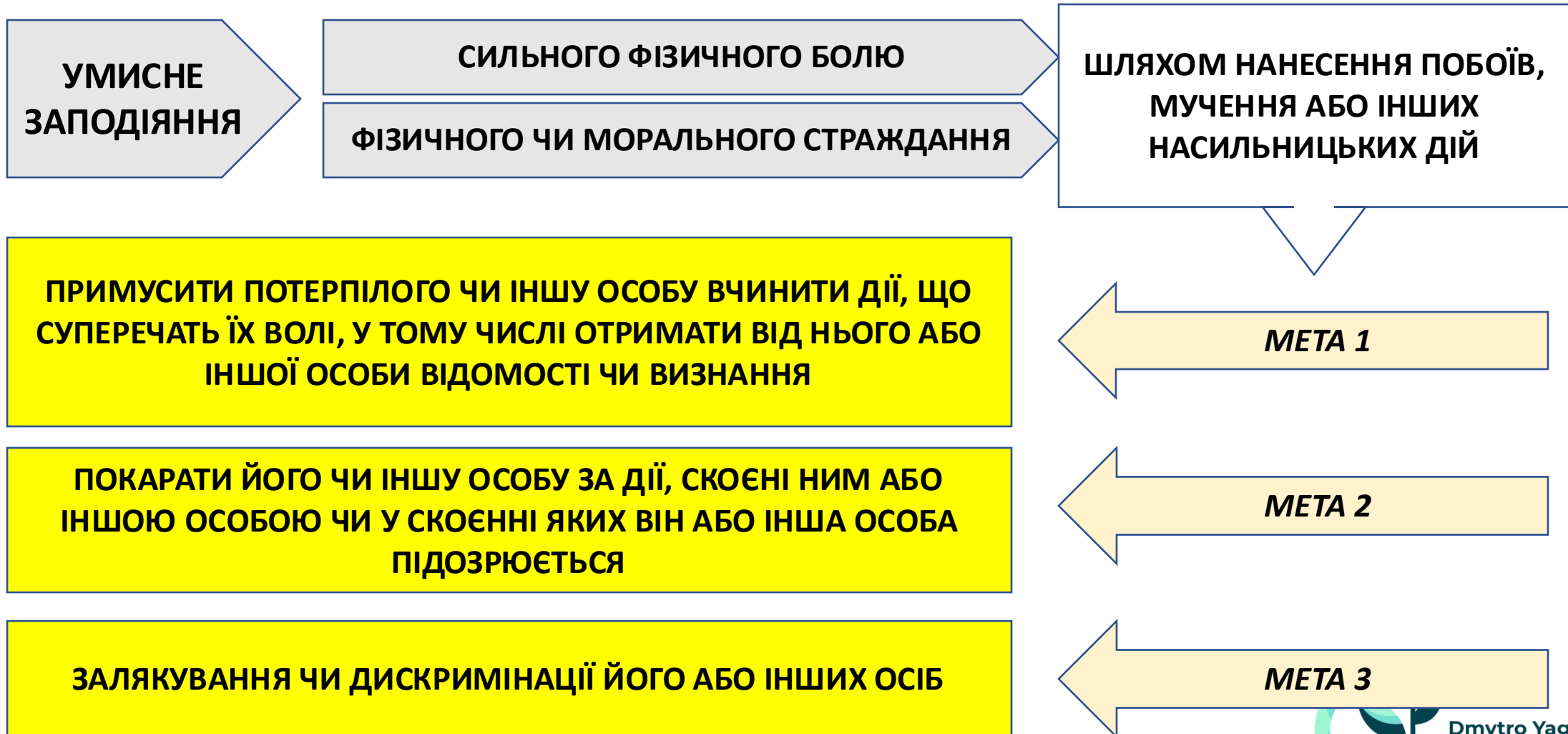
Dmytro Yagunov
Attorney at Law

КАТУВАННЯ: визначення ООН

- Такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди
- В цей поняття **не** включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково

КАТУВАННЯ: визначення за ст. 127 КК

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТУ ЗГІДНО З КОНВЕНЦІЄЮ

European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Text of the Convention and Explanatory Report.

European Treaty Series - No. 126. Text amended according to the provisions of Protocols No. 1 (ETS No. 151) and No. 2 (ETS No. 152) which entered into force on 1 March 2002.

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

КОМІТЕТ (ст. 1)

ФОРМА РОБОТИ

ПРОВЕДЕННЯ ІНСПЕКЦІЙ

МІСІЯ

ПЕРЕВІРКА ПОВОДЖЕННЯ З ОСОБАМИ,
ПОЗБАВЛЕНИМИ ВОЛІ

МЕТА

ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ ТАКИХ ОСІБ ВІД КАТУВАНЬ ЧИ
НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ЇХНЮ
ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ

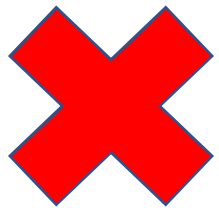

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ЮРИСДИКЦІЯ ТА СПІВПРАЦЯ (ст. ст. 2, 3, 17)

ЮРИСДИКЦІЯ ➡ Кожна країна дозволяє інспектувати будь-яке місце, що підпадає під категорію «місця несвободи»

СПІВПРАЦЯ ➡ Комітет та компетентні національні органи співпрацюють між собою

Комітет **НЕ** інспектує місця, які ефективно і регулярно відвідуються представниками або делегатами Держав-Заступниць або Міжнародного комітету Червоного Хреста згідно із Женевськими конвенціями від 12.08.1949 та Додатковими протоколами до них від 08.06.1977

МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

- відділення поліції та інших органів правопорядку
- в'язниці
- центри тримання неповнолітніх
- імміграційні центри
- психіатричні лікарні
- будинки соціальної допомоги
- інше

МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

- Поняття "позбавлення волі" для цілей цієї Конвенції слід розуміти у значенні статті 5 Європейської конвенції з прав людини, як це висвітлено практикою ЄСПЛ та Комісії з прав людини.
- Однак різниця між "законним" та "незаконним" позбавленням волі, що виникає у зв'язку зі статтею 5, є несуттєвою щодо компетенції Комітету.

European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Text of the Convention and Explanatory Report. European Treaty Series - No. 126. Text amended according to the provisions of Protocols No. 1 (ETS No. 151) and No. 2 (ETS No. 152) which entered into force on 1 March 2002., 23-24.

МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

- Проголошуючи право на свободу, п. 1 ст. 5 означає фізичну свободу особи.
- «*Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium*», п. 100; «*Gahramanov v. Azerbaijan*» (dec.), п. 38; «*Creangă v. Romania*» [GC], п. 84; «*Kvashko v. Ukraine*», п. 67; «*Livada v. Ukraine*», п. 42
- Поняття «свободи особи» має тлумачитись як відсутність будь-якого незаконного утримання.
- «*Guzzardi v. Italy*», п. 95

МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

- Для визначення того, чи мало місце «позбавлення свободи», відправним пунктом повинна бути *«конкретна ситуація цієї особи»*.
- *«Engel and Others v. the Netherlands»*, п. 59; *«Riera Blume and Others v. Spain»*, п. 28; *«Medvedyev and Others v. France»* [GC], п. 73; *«Shimovolos v. Russia»*, п. 49; *«Ashingdane v. the UK»*, п. 41; *«Stanev v. Bulgaria»* [GC], п. 115; *«Makarenko v. Ukraine»*, п. 59

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

- Візити Комітету можуть бути організовані до усіх місць несповоди незалежно від причин позбавлення споводи.
- Конвенція застосовується до місць тримання «довирокових» та засуджених ув'язнених, тримання під адміністративним арештом або інтернування з медичних причин або тримання неповнолітніх.
- Конвенція охоплює затримання у війських закладах та інституціях

European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Text of the Convention and Explanatory Report. European Treaty Series - No. 126. Text amended according to the provisions of Protocols No. 1 (ETS No. 151) and No. 2 (ETS No. 152) which entered into force on 1 March 2002., 30.

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

- Відвідування можуть здійснюватися як у приватних, так і в державних установах.
- Критерієм є те, чи є позбавлення волі результатом дій державної влади.
- Відповідно, Комітет може здійснювати візити лише стосовно осіб, яких державна влада позбавляє свободи, а не добровільних пацієнтів.
- Однак у останньому випадку Комітет повинен мати можливість переконатися, що це справді було бажанням відповідного пацієнта.

European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Text of the Convention and Explanatory Report. European Treaty Series - No. 126. Text amended according to the provisions of Protocols No. 1 (ETS No. 151) and No. 2 (ETS No. 152) which entered into force on 1 March 2002., 32.

ПРИРОДА ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ

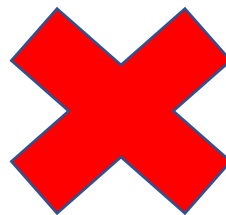
- Завдання Комітету – не засуджувати держави за порушення, а співпрацювати з ними у посиленні захисту осіб, позбавлених волі.
- Для того, щоб вказати на дух відносин між Комітетом та Сторонами, стаття 3 містить загальне положення про співпрацю.
- Комітет є превентивним, а не слідчим органом, діяльність якого спрямована на надання допомоги країнам у забезпеченні того, щоб жодна особа, позбавлена свободи, не зазнавала тортур або нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження.
- Комітет не може замінити компетентні національні органи, завдання яких полягає у проведенні розслідувань можливих випадків жорстокого поводження (яке, серед іншого, повинно включати опитування всіх зацікавлених осіб).

European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Text of the Convention and Explanatory Report. European Treaty Series - No. 126. Text amended according to the provisions of Protocols No. 1 (ETS No. 151) and No. 2 (ETS No. 152) which entered into force on 1 March 2002., 33.

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

КОМІТЕТ

- ✓ **НЕ** розглядає індивідуальні скарги
- ✓ **НЕ** втручається у розслідування конкретних злочинів
- ✓ **НЕ** втручається у конкретні судові процеси
- ✓ **НЕ** розглядає заяви про жорстоке поводження з боку приватних осіб
- ✓ **НЕ** розглядає заяви про жорстоке поводження, коли жертва не позбавлена свободи державними органами
- ✓ **НЕ** розглядає випадки домашнього насильства (*органом моніторингу РЄ щодо протидії насильству щодо жінок є GREVIO*).

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

СКЛАД КОМІТЕТУ (ст. 4)

- **КІЛЬКІСТЬ:** відповідає кількості Сторін
- **ЧЛЕНИ КОМІТЕТУ:** мають високі моральні якості, визнаний авторитет у галузі прав людини або професійний досвід у питаннях, які охоплюються Конвенцією
- **ЗАБОРОНА:** виключено членство двох громадян однієї і тієї ж держави
- **ВИМОГИ ТА УМОВИ:**
 - 1) члени Комітету здійснюють свої повноваження у їхній особистій якості;
 - 2) члени Комітету є незалежними і неупередженими;
 - 3) Члени Комітету завжди повинні бути готовими виконувати свої функції в Комітеті ефективно.

ОБРАННЯ ЧЛЕНІВ КОМІТЕТУ (ст. 5)

- **ОБРАННЯ:** члени обираються КМ РЄ абсолютною більшістю голосів із списку осіб, що складає Президія КА РЄ; національна делегація висуває 3-х кандидатів, з яких принаймні два повинні бути її громадянами
- Члени Комітету обираються строком на 4 роки
- **ПЕРЕОБРАННЯ:** члени можуть бути переобрані тільки 1 раз
- Однак строк повноважень 3-х з тих членів, які були обрані на перших виборах, закінчується в кінці дворічного періоду
- Члени, повноваження яких мають закінчитися в кінці першого дворічного періоду, визначаються Генеральним секретарем РЄ за жеребом одразу ж після перших виборів

ФОРМА РОБОТИ КОМІТЕТУ (ст. 6)

- **ФОРМАТ РОБОТИ:** засідання за закритими дверима
- **КВОРУМ:** складає більшість його членів
- **РІШЕННЯ КОМІТЕТУ:** ухвалюються більшістю голосів присутніх членів
- **ВИНЯТОК:** якщо Сторона відмовляється від співпраці або відмовляється поліпшити ситуацію у світлі рекомендацій Комітету, Комітет, після надання цій Стороні можливості повідомити свою думку, може більшістю у 2/3 голосів прийняти рішення про оприлюднення заяви з цього приводу
- **ПРАВИЛА ПРОЦЕДУРИ:** Комітет складає свої власні правила процедури
- **СЕКРЕТАРІАТ КОМІТЕТУ:** забезпечується Генеральним секретарем РЄ

ПРОВЕДЕННЯ ІНСПЕКЦІЙ (ст. 7)

ІНСПЕКЦІЇ

ПЕРІОДИЧНІ

ПРИНАЙМНІ 2
ЧЛЕНИ КОМІТЕТУ,
ЕКСПЕРТИ ТА УСНІ
ПЕРЕКЛАДАЧІ

ІНШІ НЕОБХІДНІ
У КОЖНОМУ
КОНКРЕТНОМУ
ВИПАДКУ

(НА ДУМКУ КОМІТЕТА)

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ПРОВЕДЕННЯ ІНСПЕКЦІЙ (ст. 7)

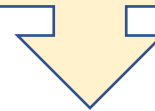
- Приблизно **18** відвідувань на рік
- Тривалість візитів коливається від кількох днів до 2 тижнів, залежно від типу візиту
- Візити можуть бути частиною запланованого періодичного циклу (один візит приблизно кожні 4 роки в кожну країну) або без попередження («*ad hoc*»), якщо Комітет вважає за необхідне відстежувати особливо серйозну ситуацію

ПРОВЕДЕННЯ ІНСПЕКЦІЙ (ст. 8)

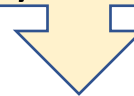
ПОПЕРЕДНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ

Комітет повідомляє уряд про свій намір здійснити інспекцію

НАСЛІДКИ ПОВІДОМЛЕННЯ УРЯДУ

Після повідомлення Комітет може інспектувати будь-яке місце несвободи у будь-який час

ОБОВ'ЯЗОК СТОРОНИ:

- a) надати доступ на свою територію і право подорожування без будь-якого обмеження;
- b) повну інформацію про місця несвободи;
- c) необмежений доступ до будь-якого місця несвободи, включаючи право відвідування таких місць без будь-якого обмеження;
- d) іншу наявну інформацію, яка необхідна Комітету для виконання ним свого завдання.

ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ КОМІТЕТОМ

Комітет формує свої висновки під час візитів до тієї чи іншої країни шляхом:

- ✓ численних співбесід із затриманими особами
- ✓ консультацій з керівництвом та персоналом
- ✓ прямих спостережень членів делегації
- ✓ перевірки відповідних записів

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ПРОВЕДЕННЯ ІНСПЕКЦІЙ (ст. 8)

ПРАВА КОМІТЕТУ:

- 1) проводити з позбавленими волі особами бесіди віч-на-віч;
- 2) вільно спілкуватися з будь-якою особою, яка, на його думку, може надати йому необхідну інформацію;
- 3) негайно повідомити свої міркування компетентним органам відповідної Сторони.

ПРОВЕДЕННЯ ІНСПЕКЦІЙ (ст. 8)

- Інспекції та Комітет в цілому розглядають, чи можна твердження про жорстоке поводження вважати достовірним і чи слід це враховувати у звіті про візит як основу для конкретних рекомендацій щодо запобігання певному нелюдському поводженню у майбутньому.
- Делегація повинна обґрунтувати твердження про жорстоке поводження додатковими доказами, наприклад, фізичним оглядом заінтересованої особи медекспертом, документами або опитуванням свідків.
- Заяви про жорстоке поводження, отримані делегацією, навіть якщо вони обґрунтовані вагомими доказами, повідомляються владі як **твердження**, а не як встановлені факти.
- Комітет може також порушувати окремі справи в органах влади (за згодою відповідної особи) та вимагати проведення розслідування щодо заяв про жорстоке поводження компетентним слідчим органом.

ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ (ст. 16)

- імунітет від арешту або затримання і від конфіскації особистих речей
- імунітет від будь-якого переслідування на підставі висловлених ними думок або підготовлених матеріалів і всіх дій, здійснених ними в офіційній якості
- імунітет від будь-яких обмежень свободи пересування при виїзді з країни постійного проживання та поверненні до неї і при в'їзді до країни, в якій виконуються повноваження, та виїзді з неї
- звільнення від реєстрації іноземців у країні, яку вони відвідують, або через яку прямують транзитом для виконання своїх повноважень.

ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ (ст. 16)

- **МИТНИЙ ТА ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ:** членам Комітету, у питаннях, що стосуються митного та валютного контролю, надаються:
 - a) їхнім власним урядом - такі ж пільги, які надаються високим посадовим особам, що відбувають за кордон у тимчасове відрядження;
 - b) урядами інших Сторін - такі ж пільги, які надаються представникам іноземних урядів під час їхніх тимчасових офіційних візитів.
- **ДОКУМЕНТИ КОМІТЕТУ:** Документи і матеріали Комітету, які стосуються діяльності Комітету, є недоторканими.
- **КОРЕСПОНДЕНЦІЯ:** офіційна кореспонденція та інші офіційні повідомлення Комітету не можуть ні затримуватися, ні підлягати цензурі

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ (ст. 16)

- **Мета привілеїв:** привілеї та імунітети надаються членам Комітету не для їхньої особистої користі, а з метою забезпечення їм незалежності у виконанні їхніх повноважень
- **Позбавлення імунітетів:** Позбавити свого члена імунітету може тільки комітет; він не тільки має право, але й зобов'язаний позбавити свого члена імунітету в усіх випадках, коли, на його думку, застосування імунітету перешкоджатиме здійсненню правосуддя і коли імунітет може бути скасований без шкоди для цілей, заради яких він був наданий

ЗАПЕРЕЧЕННЯ ПРОТИ ІНСПЕКЦІЙ (ст. 9)

- **Заперечення проти інспекцій** з боку Сторони може бути лише у ВИНЯТКОВИХ випадках
- **ПЕРЕЛІК ПІДСТАВ Є ОБМЕЖЕНИМ ТА НЕ ПІДЛЯГАЄ РОЗШИРЕННЮ:**

- 1) інтереси національної оборони;
- 2) інтереси державної безпеки;
- 3) серйозні заворушення у місцях несвободи;
- 4) стан здоров'я відповідної особи
- 5) проведення термінового допиту особи у зв'язку із тяжким правопорушенням

ФОРМА РЕАКЦІЇ НА ЗАПЕРЕЧЕННЯ ПРОТИ ІНСПЕКЦІЙ (ст. 9)

- Після заперечень Комітет і відповідна Сторона невідкладно проводять **консультації** з метою з'ясування ситуації та досягнення згоди про вжиття заходів, які дозволили б Комітету швидко виконати свої функції
- Такі заходи можуть включати перепровадження в інше місце будь-якої особи, яку Комітет має намір відвідати
- До початку інспекції відповідна Сторона надає Комітету інформацію про будь-яку відповідну особу

- Наприкінці візиту до установи делегація Комітету, як правило, надає керівництву та персоналу відгуки про свої основні висновки, включаючи твердження про жорстоке поводження (не розкриваючи джерел, якщо зацікавлені особи прямо не погоджуються на це).
- У зв'язку з цим надзвичайно важливо, щоб зворотній зв'язок завжди надходив таким чином, щоб захистити заявлених жертв від потенційних репресій.
- Будь-які реакції чи думки, висловлені керівництвом або персоналом у цьому контексті, можуть бути враховані у звіті про візит.
- Після отримання звіту Комітету національними органами влади пропонується подати протягом певного періоду (зазвичай від 3 до 6 місяців) детальну відповідь щодо заходів, вжитих для реалізації рекомендацій, зроблених Комітетом.
- Ця відповідь надає ще одну можливість відповідним органам реагувати на висновки Комітету.

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ДОПОВІДЬ КОМІТЕТУ (ст. 10)

- **ДОПОВІДЬ КОМІТЕТУ:** після кожної інспекції Комітет складає доповідь про факти, які були встановлені під час інспекції, з урахуванням будь-яких міркувань, які можуть бути висловлені відповідною Стороною
- Комітету подає останній свою доповідь, яка містить будь-які необхідні, на його думку, рекомендації

КОНСУЛЬТАЦІЇ (ст. 10)

- Комітет може проводити з відповідною Стороною **консультації** з метою внесення, у разі необхідності, пропозицій про поліпшення захисту позбавлених волі осіб

ВІДМОВА СТОРОНИ (ст. 10)

- **ВІДМОВА СТОРОНИ:**

- якщо Сторона відмовляється від співпраці або відмовляється поліпшити ситуацію у світлі рекомендацій Комітету, Комітет, після надання цій Стороні можливості повідомити свою думку, може більшістю у 2/3 голосів своїх членів прийняти рішення про оприлюднення заяви з цього приводу.

ОПРИЛЮДНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ (ст. 11, ст. 12)

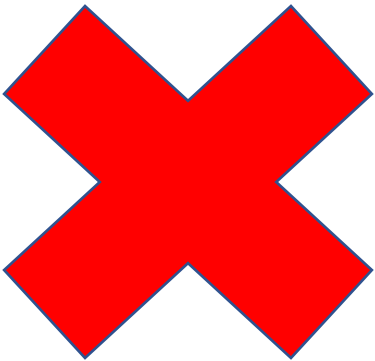
- **ІНФОРМАЦІЯ:** Інформація, зібрана Комітетом у зв'язку з інспекцією, його доповідь та його консультації з відповідною Стороною є конфіденційними
- **ПУБЛІКАЦІЯ ДОПОВІДІ:** Комітет публікує свою доповідь, а також будь-які коментарі відповідної Сторони на прохання цієї Сторони
- **ОСОБИСТІ ДАНІ:** особисті відомості не публікуються без чітко висловленої згоди відповідної особи
- **ЗАГАЛЬНА ДОПОВІДЬ:** з урахуванням правил конфіденційності Комітет кожного року подає до КМРЄ загальну доповідь про свою діяльність, яка надсилається Консультативній асамблеї і оприлюднюється

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ (ст. 13)

- Члени Комітету повинні, під час і після виконання ними свого мандата, зберігати конфіденційність фактів або інформації, які стали їм відомі під час виконання ними своїх функцій.
- Аналогічні вимоги висуваються до експертів та інших осіб, послугами яких користується Комітет

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ (ст. 21)

- **ЗАБОРОНА ЗАСТЕРЕЖЕНЬ:**
- жодні застереження щодо положень цієї Конвенції не дозволяються

РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ

- 450 візитів до держав-членів Ради Європи з 1989 року
- понад 3000 поліцейських відділень
- понад 1200 в'язниць
- сотні міграційних центрів утримання, психіатричних установ, будинків соціальної допомоги та інших місць, де особи можуть бути позбавлені волі

2023 IN FIGURES:

18 VISITS

10 PERIODIC & 8 AD HOC

181 DAYS

IN THE FIELD

229

**PLACES OF
DETENTION
VISITED**

Європейський комітет
з питань запобігання
катуванням

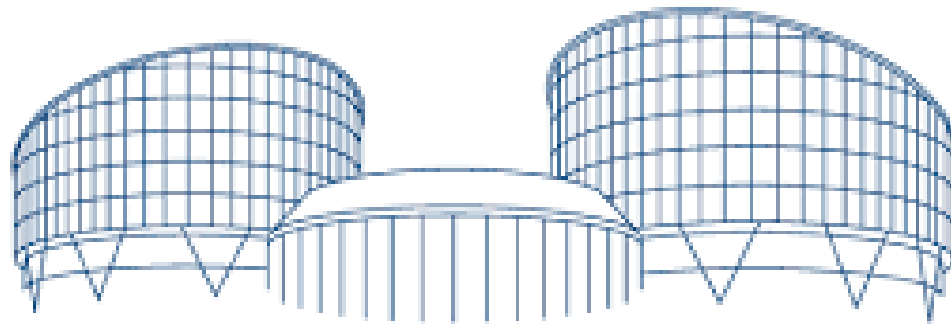

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

РЕЗУЛЬТАТИ 2023 РОКУ

- Упродовж 2023 року ЄКЗК організував 18 візитів (загальною тривалістю 181 день), у тому числі 10 періодичних візитів¹ та 8 спеціальних візитів.
- Упродовж 2023 року ЄКПТ здійснив спеціальні візити до Болгарії, Франції, Грузії, Німеччини (у зворотному напрямку), Греції, Сербії, Франції та два візити до Великої Британії.

ЗАПОБІГАННЯ КАТУВАННЯМ У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄСПЛ В ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ

- Практика ЄСПЛ та Комісії з прав людини за статтею 3 Конвенції про захист прав людини є джерелом настанов в діяльності Комітету.
- The case-law of the Court and Commission of Human Rights on Article 3 provides a source of guidance for the Committee.

European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Text of the Convention and Explanatory Report. European Treaty Series - No. 126. Text amended according to the provisions of Protocols No. 1 (ETS No. 151) and No. 2 (ETS No. 152) which entered into force on 1 March 2002., 27.

КАТУВАННЯ ЧИ НЕЛЮДСЬКЕ АБО ТАКЕ, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ

- **Стаття 3 Конвенції про права людини («ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ»)**
- *Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню*
- **Визначення** – прецедентна практика ЄСПЛ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА АБСОЛЮТНА ЗАБОРОНА

- Положення Конвенції були практичними та ефективними.
 - «*Marguš v. Croatia*» [GC], п. 127
- Стаття 3 закріплює одну з фундаментальних цінностей демократичного суспільства. Вона *категорично забороняє без будь-яких винятків* катування, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження та покарання без огляду на обставини чи поведінку потерпілого.
 - «*97 members of the Gldani Congregation... v. Georgia*», п. 95; «*A. and Others v. the UK*» [GC], п. 126; «*A.V. v. Ukraine*», п. 47; «*Aleksakhin v. Ukraine*», п. 49; «*Aliev v. Ukraine*», п. 129;

РОЗМЕЖУВАННЯ КАТУВАННЯ ТА НЕЛЮДСЬКОГО ПОВОДЖЕННЯ

- Катуванням є нелюдське поводження, що здійснюється навмисно і призводить до дуже серйозних та тяжких страждань.
- *«Ireland v. the UK»*, п. 167
- Таке, що принижує гідність, поводження або покарання передбачає знущання, які мають викликати в жертви почуття страху, страждання і почуття власної неповноцінності, а також принизити її гідність та, по можливості, зламати її фізичний і моральний опір.
- *«Ireland v. the UK»*, п. 167

РОЗМЕЖУВАННЯ КАТУВАННЯ ТА НЕЛЮДСЬКОГО ПОВОДЖЕННЯ

- Розрізнення між «катуванням» та «нелюдським чи таким, що принижує гідність, поведженням» було впроваджено для того, щоб позначити особливий рівень жорстокості умисного нелюдського поведження, що призводить до тяжких та жорстоких страждань.
- «*Batı and Others v. Turkey*», п. 116; «*El-Masri v. the FYRM*» [GC], п. 197; «*Kozinets v. Ukraine*», п. 51; «*Ireland v. the UK*», п. 167
- Під катуванням розуміється умисне нелюдське поведження, що спричиняє дуже серйозні й нелюдські страждання.
- «*Egmez v. Cyprus*», п.п. 76-79

РОЗМЕЖУВАННЯ КАТУВАННЯ ТА НЕЛЮДСЬКОГО ПОВОДЖЕННЯ

- Окрім жорстокості поведження ознакою катування є також наявність *мети* такого поведження, як це встановлено в Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання. Так, стаття 1 цієї Конвенції визначає катування як умисне заподіяння сильного болю або страждання, щоб *inter alia* отримати відомості, покарати або залякати.
- «Aleksakhin v. Ukraine», п. 50; «Akkoç v. Turkey», п. 115; «El-Masri v. the FYRM» [GC], п. 197
- У практиці суду були справи, де поведження могло бути визначено лише як катування: «Aksoy v. Turkey», «Aydın v. Turkey» [GC], «Selmouni v. France» [GC], «Dikme v. Turkey».
- «Batı and Others v. Turkey», п. 121; «Selmouni v. France» [GC], п. 105; «Dikme v. Turkey», п.п. 94-96; «Aydın v. Turkey» [GC], п.п. 83-86; «Aksoy v. Turkey», п. 64

ЗАБОРОНЕНЕ ПОВОДЖЕННЯ

- Поводження є «нелюдським», якщо, крім іншого, воно було умисним, застосовувалося впродовж кількох годин поспіль і призводило або до справжніх тілесних ушкоджень, або до гострих фізичних чи душевних страждань.
- Поводження було «таким, що принижує гідність», якщо воно мало за мету викликати в потерпілих почуття страху, муки і неповноцінності, а відтак принизити та зневажити їх.
- «*Kudła v Poland*» [GC], п. 92; «*Wiktorko v. Poland*», п. 45; «*Kozinets v. Ukraine*», п. 52; «*Labita v. Italia*», п. 120; «*Chember v. Russia*», п. 49; «*Ostrovar v. Moldova*», п. 78;

«МІНІМАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ЖОРСТОКОСТІ»

- Жорстокість поводження має сягати певного *мінімального рівня*, щоб на неї поширювалася юрисдикція статті 3 Конвенції.
- Оцінка цього мінімуму *неминуче відносна*; вона залежить від сукупності фактів у справі – таких як, наприклад, характер і обставини поводження, форма і спосіб його реалізації, тривалість, фізичні та психічні наслідки, а в деяких випадках – стать, вік і стан здоров'я потерпілого.
- «97 members of the Gldani Congregation... v. Georgia», п. 95; «A., B. and C. v. Ireland», п. 164; «A.N. v. Ukraine», п. 65; «A.V. v. Ukraine», п. 47; «Afanasyev v. Ukraine», п. 60; «Aliiev v. Ukraine», п. 130; «Apostu v. Romania», п. 78; «Assenov and Others v. Bulgaria», п. 94;

ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОСТІ ПРИ ОЦІНЦІ МІНІМАЛЬНОГО РІВНЯ ЖОРСТОКОСТІ

- Публічний характер покарання або поводження може бути обтяжуючим фактором.
- Проте при вирішенні питання щодо наявності нелюдського поводження треба брати до уваги, що жертва нелюдського поводження може бути принижена навіть не в очах оточуючих, а у своїх власних очах.

- «*Riad and Idiab v. Belgium*», п. 95; «*Iwańczuk v. Poland*», п. 51

НАЯВНІСТЬ МЕТИ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ

- Вирішуючи, чи є поведження таким, що «*принижує гідність*» береться до уваги, чи було його метою принизити і зневажити відповідну особу і чи його наслідки вплинули несприятливо на її особистість у спосіб, несумісний із гарантіями статті 3.
- Навіть відсутність такої мети не може переконливо виключити констатацію порушення цього положення.
- «*Kharchenko v. Ukraine*», п. 50; «*Khokhlich v. Ukraine*», п. 163; «*Kulik v. Ukraine*», п. 113; «*Malenko v. Ukraine*», п. 46; «*Melnik v. Ukraine*», п.п. 110-112; «*Nazarenko v. Ukraine*», п. 125; «*Peers v. Greece*», п.п. 67-68, 74;

ЗАПОДІЯННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ СТРАЖДАНЬ

- Стаття 3 не може обмежуватися діями фізичного жорстокого поводження; вона також охоплює заподіяння психологічних страждань.
- «*Burlya and Others v. Ukraine*», п. 120; «*R.B. v. Hungary*», п. 45; «*Hristovi v. Bulgaria*», п. 80

ЗАГРОЗА ЗАСТОСУВАННЯ КАТУВАНЬ ТА СТРАХ ПЕРЕД МАЙБУТНІМИ НАПАДАМИ

- Навіть проста *погроза* застосування катувань може становити форму нелюдського поводження.
- «*Burlya and Others v. Ukraine*», п. 121; «*Gäfgen v. Germany*» [GC], п. 108

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ

- Дискримінація за ознакою раси може, за певних обставин, сама по собі ставати принизливим поведженням у значенні статті 3.
- Публічно виділення групи осіб для диференційованого ставлення на основі ознаки раси, за певних обставин становити особливу форму зневаги до людської гідності.

- «*Burlyya and Others v. Ukraine*», п. 121; «*East African Asians v. the UK*», п. 207

ПРИКЛАДИ КАТУВАННЯ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

- застосування електроструму («Polonskiy v. Russia»; «Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine»; «Buzilov v. Moldova»; «Zhyzitsky v. Ukraine»);
- багаторазове побиття палицею («A. v. the UK»);
- дуже серйозне зневажання та жорстоке поводження впродовж кількох років («Z. and Others v. the UK» [GC]);
- систематичне сексуальне насильство впродовж тривалого часу («D.P. and J.C. v. the UK»);
- серйозне сексуальне та фізичне насильство упродовж тривалого періоду («E. and Others v. the UK»);
- багаторазове зґвалтування («M.C. v. Bulgaria»);
- побиття дерев'яними дошками, яке спричинило багатократний перелом ребер («Sečić v. Croatia»);
- повна сенсорна ізоляція, поєднана з тотальною соціальною ізоляцією («Lorsé and Others v. the Netherlands»);
- ушкодження у вигляді численних переломів ребер («Aleksandr Smirnov v. Ukraine»);
- гематома на шиї, струс мозку та ситуаційний невроз («Voykin and Others v. Ukraine»);
- легкі тілесні ушкодження («Skorokhodov v. Ukraine»);
- побиття прикладами автоматів та одночасне ненадання медичної допомоги («İlhan v. Turkey»)

ЗГВАЛТУВАННЯ ТА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО

- Згвалтування саме по собі є катуванням.
- «*Yuriy Illarionovich Shchokin v. Ukraine*», п. 42
- Анальна тріщина, яка була завдана внаслідок нападу за дуже жахливих обставин є катуванням
- «*Nikolay Dimitrov v. Bulgaria*», п.п. 9, 70

ТЯГАР ДОВЕДЕННЯ ТВЕРДЖЕНЬ ПРО ПОГАНЕ ПОВОДЖЕННЯ

- Жорстоке поведження повинно бути підтверджено відповідними доказами.
- Оцінюючи ці докази, Суд приймає критерій доказування «**поза розумним сумнівом**», але додає, що такий доказ може впливати зі співіснування достатньо сильних, чітких та послідовних висновків чи подібних неспростовних презумпцій факту.
- «*Aleksandr Smirnov v. Ukraine*», п.п. 52-55; «*Avsar v. Turkey*», п. 282; «*Bazorkina v. Russia*», п. 104; «*Danilov v. Ukraine*», п. 62; «*Dikme v. Turkey*», п. 73; «*Gerashchenko v. Ukraine*», п. 79; «*Gordiyenko v. Ukraine*», п. 99; «*Hovhannisyan v. Armenia*», п. 52; «*Idalov v. Russia*» [GC], п. 91

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАЯВ ПРО ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ

- Стаття 3 вимагає від органів влади проведення ефективного офіційного розслідування тверджень про жорстоке поводження, навіть якщо таке поводження мало місце з боку приватних осіб.
- «*Denis Vasilyev v. Russia*», п. 99; «*Skorokhodov v. Ukraine*», п. 32; «*Biser Kostov v. Bulgaria*», п. 77; «*Gordiyenko v. Ukraine*», п. 71
- Розслідування серйозних обвинувачень у жорстокому поводженні має бути як *оперативним*, так і *ретельним*.
- Це означає, що влада повинна завжди робити серйозну спробу з'ясувати, що сталося, і не має спиратися на поспішні або необґрунтовані висновки, щоб припинити розслідування або використовувати їх як основу для своїх рішень.
- Вона повинна вживати усіх доступних обґрунтованих заходів для отримання доказів щодо цього інциденту, включаючи, серед іншого, свідчення очевидців та висновків судової експертизи.
- «*Burlya and Others v. Ukraine*», п. 126

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ПОВНОТА ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

- Національні органи влади *не* повинні створювати враження, що вони готові залишити таке поводження безкарним.
- «*Marguš v. Croatia*» [GC], п. 126
- Для того щоб бути ефективним, розслідування повинно відповідати декільком базовим вимогам, сформульованим Судом в його прецедентній практиці: у першу чергу розслідування має бути *незалежним*.
- «*Kosumova v. Russia*», п. 89
- Мінімальні стандарти ефективності включають у себе вимоги, що розслідування має бути ретельним, незалежним, безстороннім та підконтрольним громадськості, а також що компетентні органи влади повинні діяти зі зразковою ретельністю й оперативністю.
- «*Savitsky v. Ukraine*», п. 99; «*Aleksakhin v. Ukraine*», п. 55; «*Belousov v. Ukraine*», п. 55; «*Lotarev v. Ukraine*», п. 87

САБОТУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КАТУВАНЬ

- Суд засуджує методи проведення розслідувань, які фактично становлять форму саботування розслідування.
- «*Savitsky v. Ukraine*», п.п. 121-122; «*Drozd v. Ukraine*», п.п. 68-71; «*Grinenko v. Ukraine*», п. 62
- Загалом видається, що підхід органів влади до перевірки скарг заявника здебільшого мав на меті виправдання підозрюваних працівників міліції, а не встановлення справжніх обставин, за яких було завдано тілесних ушкоджень.
- «*Kirpichenko v. Ukraine*», п. 88

ШВИДКІСТЬ ТА РЕТЕЛЬНІСТЬ РОЗСЛІДУВАННЯ

- Розслідування серйозних звинувачень у жорстокому поводженні повинно бути швидким і ретельним.
- Органи влади повинні завжди робити серйозну спробу з'ясувати те, що сталося, і не повинні покладатися на поспішні чи необґрунтовані висновки для закриття свого розслідування або як підстави для свого рішення.
- Органи влади повинні вжити всіх доступних їм розумних заходів для фіксації доказів, які стосуються інциденту, у тому числі, серед іншого, показання очевидців та криміналістичні докази.
- Будь-які недоліки в розслідуванні, які підривають його здатність установити причини ушкоджень або відповідальних осіб, ризикують порушити цей стандарт.
- *«Milena Felicia Dumitrescu v. Romania»*, п. 52; *«Davydov and Others v. Ukraine»*, п. 278; *«Kapustyak v. Ukraine»*, п. 74; *«Hovhannisyan v. Armenia»*, п. 51; *«El-Masri v. the FYRM»* [GC], п. 183

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

- Держава є вільною у застосуванні вироків до довічного позбавлення волі для повнолітніх злочинців за особливо тяжкі злочини (наприклад, умисне вбивство). Призначення такого вироку повнолітній особі саме по собі не суперечить статті 3 Конвенції або іншій статті Конвенції.
- «*Trabelsi v. Belgium*», п. 112; «*Hutchinson v. the UK*» [GC], п.п. 18, 42, 44, 72; «*Kafkaris v. Cyprus*» [GC], п. 97; «*Vinter and Others v. the UK*», п. 106
- Водночас засудження особи до довічного ув'язнення без можливості скорочення вироку може порушити питання щодо статті 3 Конвенції.
- «*Stanford v. the UK*» (dec.); «*Kafkaris v. Cyprus*» [GC], п. 97
- Стаття 3 Конвенції не забороняє того, щоб особа на практиці повною мірою відбувала покарання довічного ув'язнення. Стаття 3 забороняє неможливість зменшення довічного ув'язнення *де-юре* та *де-факто*.
- «*Vinter and Others v. the UK*», п. 108; «*Trabelsi v. Belgium*», п. 113; «*Hutchinson v. the UK*» [GC], п. 4

ТЕРОРИЗМ ТА КАТУВАННЯ

- Безумовна складність боротьби зі злочинністю, зокрема з тероризмом, не можуть виправдовувати порушення захисту фізичного стану людини.
- «*Tomasi v. France*», п. 115
- Навіть за найскладніших обставин, таких як боротьба з тероризмом та організованою злочинністю, Конвенція категорично забороняє будь-яке катування або нелюдське поводження чи таке, що принижує людську гідність, поводження або покарання.
- «*Sylenok and «Tekhnoservis-Plus» v. Ukraine*», п. 66; «*Bekos and Koutropoulos v. Greece*», п. 45; «*Bocharov v. Ukraine*», п. 44; «*Bazorkina v. Russia*», п. 129; «*Selmouni v. France*» [GC], п. 95; «*Jalloh v. Germany*» [GC], п. 99; «*Zyakun v. Ukraine*», п. 39

ПЕРЕБУВАННЯ В УВ'ЯЗНЕННІ ТА ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Дія Конвенції не може зупинятися біля воріт в'язниці.
- «*Hirst v. the United Kingdom (№2)*» [GC], п. 70; «*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*», п. 836; «*Klibisz v. Poland*», п. 354
- Ув'язнені не можуть піддаватися поводженню, забороненому статтею 3 Конвенції.
- «*Hirst v. the United Kingdom (№2)*» [GC], п. 70;
- Ключовим принципом, що лежить в основі практики ЄСПЛ щодо прав ув'язнених, є необхідність поводження з усіма особами, позбавленими свободи, з повагою до їх гідності та прав. Сама суть конвенційної системи захисту прав людини базується на повазі людської гідності, що поширюється на поводження з ув'язненими.
- «*Bouyid v. Belgium*» [GC], п.п. 89-90; «*Vinter and Others v. the United Kingdom*» [GC], п. 113

НАЯВНІСТЬ АБО ВІДСУТНІСТЬ УМИСЛУ НА ПРИНИЖЕННЯ ЗАТРИМАНОГО

- Відсутність умислу принизити або зневажити затриманого, помістивши його до неналежних умов, хоча і є фактором, який потрібно враховувати, автоматично не виключає висновок про порушення статті 3.
- «*Peers v. Greece*», п. 74; «*V. v. the United Kingdom*» [GC], п. 71; «*Mandić and Jović v. Slovenia*» [GC], п. 80
- Висновок, про те, що органи влади піддали заявника труднощам, що перевищують неминучий рівень страждань, притаманних затриманню, на порушення статті 3, жодним чином не може бути скасовано відсутністю ознак того, що органи влади діяли з наміром принизити заявника, адже особи, які перебувають під вартою, перебувають у вразливому становищі, а тому органи влади зобов'язані їх захищати.
- «*Helhal v. France*», п. 63; «*Rooman v. Belgium*» [GC], п. 143

ФІНАНСУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ

- Нестача кадрів не знімає з держави обов'язку дбати про добробут ув'язнених у пенітенціарних установах.
- *«Rodic and Others v. Bosnia and Herzegovina»*, п.п. 17, 31, 71
- Економічні проблеми держави не можуть у будь-якому разі пояснити та виправдати окремі умови утримання, які неприпустимі з огляду на дотримання вимог статті 3.
- *«Aliev v. Ukraine»*, п. 151

ТРАНСПОРТУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНИХ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

- Суд уже встановлював порушення статті 3 в деяких справах, де йшлося про брак простору в камерах та при транспортуванні до та із суду.
- «*Khudoyorov v. Russia*», п.п. 118-120; «*Starokadomskiy v. Russia*», п.п. 53-60; «*Idalov v. Russia*» [GC], п. 106
- Суд встановив порушення статті 3, коли ув'язнених перевозили у надзвичайно тісних умовах, коли у розпорядженні ув'язнених було менше 0,5 кв.м. площі, а дехто з них мав навіть 0,25 кв.м.
- «*Yakovenko v. Ukraine*», п.п. 107-109; «*Vlasov v. Russia*», п.п. 92-99; «*Starokadomskiy v. Russia*», п.п. 55-60; «*Retunscăia v. Romania*», п. 78

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ТРАНСПОРТУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНИХ С ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМ

- Відсутність ременів безпеки або інших пристроїв безпеки, які зменшують ризик травмування у транспортному засобі, що рухається, сама по собі не є порушенням статті 3.
- Водночас відсутність ременів безпеки або ручок може бути порушенням статті 3 за певних обставин та у поєднанні з іншими факторами, наприклад, коли крісло ув'язненого з особливими потребами не було належним чином зафіксовано в автомобілі.
- «*Voicu v. Romania*», п. 63; «*Jatsõšõn v. Estonia*», п.п. 42-43; «*Engel v. Hungary*», п. 28

ТРАНСПОРТУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНИХ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

- Умови перевезення
- «*Yakovenko v. Ukraine*», п.п. 110-113; «*Sudarkov v. Russia*», п.п. 63-69; «*Dudchenko v. Russia*», п. 131
- Нічний сон під час перевезень залізничним транспортом
- «*Guliyev v. Russia*», п.п. 61-65

УТРИМАННЯ УВ'ЯЗНЕНИХ У ПРИМІЩЕННЯ СУДУ ДЛЯ ЦІЛЕЙ СУДОВИХ ЗАСІДАНЬ

- Перебування у конвойному приміщенні
- «*Moiseyev v. Russia*», п.п. 142-143
- Неналежне харчування
- «*Lutsenko v. Ukraine (№ 2)*», п. 160

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

- Держава повинна забезпечити тримання особи в умовах, які відповідають принципу поваги до її людської гідності, щоб спосіб і метод виконання покарання не завдавали засудженому душевного страждання чи мук, які б перевищували невідворотний рівень страждання, притаманного ув'язненню, і щоб здоров'я і добробут особи були належним чином забезпечені.
- Оцінюючи умови тримання, необхідно врахувати сукупний вплив цих умов, а також тривалість тримання в цих умовах.
- «*A. and Others v. the UK*» [GC], п. 128; «*Aleksandr Vladimirovich Smirnov v. Ukraine*», п. 57; «*Kafkaris v. Cyprus*» [GC], п. 96; «*Kharchenko v. Ukraine*», п. 50; «*Krivolapov v. Ukraine*», п. 74; «*Lada v. Ukraine*», п. 34; «*Lotarev v. Ukraine*», п. 99; «*Lutsenko v. Ukraine (№ 2)*», п. 11

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ЖИТЛОВОГО ТА ОСОБИСТОГО ПРОСТОРУ У КАМЕРАХ

- Порушення статті 3 у зв'язку з браком житлового простору («*Tymoshenko v. Ukraine*», п. 200; «*Iglin v. Ukraine*», п. 52; «*Kulik v. Ukraine*», п. 94; «*Mamedova v. Russia*», № 7064/05, п. 61; «*Khudoyorov v. Russia*», № 6847/02, п. 104; «*Labzov v. Russia*», № 62208/00, п. 44)
- Простір, зайнятий меблями та сантехнікою («*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п. 231)
- Відсутністю достатньої кількості окремих спальних місць («*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п. 231)
- Навіть якщо перенаселеність не є серйозним настільки, що лише за цим показником призводить до порушення статті 3, вона може бути такою в поєднанні з іншими умовами тримання під вартою (наприклад, відсутність приватності при використанні туалету, погана вентиляція, відсутність доступу до природного освітлення та свіжого повітря, відсутність належного опалення або відсутність елементарної гігієни). Сукупність таких умов призводить до рівня страждань, який перевищує властивий утриманню під вартою («*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п. 231)

РОЗМІРИ ЖИТЛОВОГО ТА ОСОБИСТОГО ПРОСТОРУ У КАМЕРАХ

- Якщо ув'язнені мають менше 3 кв. м. житлової площі, таке перенаселення слід розглядати настільки серйозним, щоб констатувати порушення статті 3 незалежно від інших факторів.
- «*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п. 231; «*Muršić v. Croatia*», п. 52
- Площа одиночної камери не може бути менше 3 кв. м.
- Кожен ув'язнений повинен мати не менше 4 кв.м. житлової площі в багатомісних та спільних камерах.
- Простір від 1 кв.м. до 2,5 кв.м. на одного ув'язненого слід uważати тривалою істотною переповненістю.
- «*Davydov and Others v. Ukraine*», п. 299

ПРОГУЛЯНКИ НА СВІЖОМУ ПОВІТРІ

- Коротка тривалість прогулянок на свіжому повітрі може бути фактором, який впливає на встановлення порушення статті 3.
- «*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п. 235
- «*Apostu v. Romania*», п. 79

ДОСТУП ДО ТУАЛЕТНИХ ПРИМІЩЕНЬ

- Доступ до належним чином оснащених приміщень для особистої гігієни має першочергове значення для збереження відчуття особистої гідності ув'язненого.
- «*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п. 240; «*Apostu v. Romania*», п. 79
- По-справжньому гуманне середовище є неможливим без доступу до туалетних приміщень або можливості підтримувати гігієну тіла.
- «*Apostu v. Romania*», п. 79; «*Ananyev and Others v. Russia*», п. 156
- Відсутність безперешкодного доступу до туалету у в'язниці може бути достатньо серйозним фактором, щоб кваліфікуватися як нелюдське й принижуюче гідність поводження.
- «*Halil Adem Hasan v. Bulgaria*», п. 59

КОРИСТУВАННЯ ДУШЕМ

- Обмежений час для прийняття душу може вважатися таким, що принижує гідність до ув'язнених.
- «*Ananyev and Others v. Russia*», п. 158; «*Grishin v. Russia*», п.п. 47, 48, 49, 94
- Можливість приймати душ не частіше одного разу на 10 днів або від 15 до 20 хвилин один раз на тиждень є недостатньою для забезпечення належної особистої гігієни.
- «*Ananyev and Others v. Russia*», п. 158; «*Shilbergs v. Russia*», п. 97
- У багатьох випадках спосіб користування душем не давав затриманим елементарного приватного життя, оскільки їх везли в душові зали цілою групою, одну камеру за іншою, а кількість функціонуючих душових насадок часом була замалою щоб розмістити їх усіх.
- «*Ananyev and Others v. Russia*», п. 158; «*Grishin v. Russia*», п.п. 47, 48, 49, 94

ДОДАТКОВІ ГІГІЄНІЧНІ УМОВИ

- У справі «*Logvinenko v. Ukraine*» Суд зазначив, що, згідно з відповідними внутрішніми положеннями в Україні, при лікуванні туберкульозу особливе значення надається спеціальній гігієні і фізичним вправам.
- У цій справі немає ніяких підстав припускати, що для заявника був розроблений якої-небудь комплекс гігієнічних заходів або фізичних вправ.
- Згаданий вище висновок Суду про те, що заявник провів три роки в СІЗО, у переповнених камерах з поганими гігієнічними умовами, чітко вказує на протилежне.

- «*Kushnir v. Ukraine*», п. 148

ДОСТУП ДО СВІЖОГО ПОВІТРЯ

- Недостатній доступ до свіжого повітря та природного освітлювання може створювати додаткові умови для встановлення факту порушення статті 3 Конвенції.
- «*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п.п. 237-239
- Враховуючи кумулятивний ефект факторів, Суд вважає, що факт того, що заявник був зобов'язаний майже 4 роки жити, спати і користуватися туалетом у погано освітленій і вентиляційній камері, не маючи можливості для належної прогулянки на свіжому повітрі, повинен був завдати йому страждань такої інтенсивності, яка перевершила неминучий рівень страждань, притаманний ув'язненню.
- Звідси випливає, що умови його утримання під вартою були нелюдськими і такими, що принижують людську гідність.
- «*Moiseyev v. Russia*», п. 126
- Понад двох років заявнику доводилося проводити значну частину кожного дня в тісній камері з поганою вентиляцією та без вікна у власному розумінні цього слова.
- «*Gladkiy v. Russia*», п. 69

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ФІЗИЧНІ ВПРАВИ

- Усім ув'язненим без винятку необхідно надавати щоденну прогулянку на відкритому повітрі тривалістю не менше 1 години, переважно в складі більш широкої програми занять поза камерою, з огляду на, що прогулянкові двори повинні бути досить просторими і, за наявності, можливості забезпечувати укриття на випадок поганої погоди.
- Режим утримання в установах для засуджених ув'язнених має бути ще більш сприятливим.
- «*Muršić v. Croatia*» [GC], п. 99; «*Ananyev and Others v. Russia*», п. 150
- Невелика тривалість фізичних вправ на відкритому повітрі, обмежена 1 годиною на день, була фактором, який ще більше погіршував становище заявника, який протягом усього часу перебував у камері без будь-якої свободи пересування.
- «*Gladkiy v. Russia*», п. 69; «*Tunis v. Estonia*», п. 46

НАЯВНІСТЬ СПІВКАМЕРНИКІВ У КАМЕР

- Перебування особи в місці ув'язнення в одній камері з декількома співкамерниками, що перевищувало неминучий рівень страждання, який супроводжує ув'язнення, є достатнім, щоб викликати стрес, почуття страху, болю й неповноцінності.
- «*Lind v. Russia*», п.п. 58-63
- Тримання заявника в переповнених камерах упродовж 3-х місяців та 22-х днів було ще більш погіршено недостатньою вентиляцією та нестачею ліжок, що змусила заявника та інших ув'язнених спати по черзі.
- «*Visloguzov v. Ukraine*», п. 60
- Перенаселення, неналежне медичне лікування та незадовільні санітарні умови тримання заявника протягом усього часу становили поводження, що принижує людську гідність.
- «*Melnik v. Ukraine*», п.п. 110-112; «*Peers v. Greece*», п. 74

НАЯВНІСТЬ ПАРАЗИТІВ У КАМЕРАХ

- Іншою проблемою може бути наявність тарганів, гризунів, блох, вошей, клопів та інших паразитів.
- В'язнична адміністрація повинна вирішувати такі зараження шляхом надання адекватних засобів дезінфекції, миючих засобів, а також регулярними дезінфекціями й оглядами камер, зокрема постільної білизни, матраців та приміщень, що використовуються для зберігання продуктів харчування
- «*Neshkov and Others v. Bulgaria*», п. 243; «*Ananyev and Others v. Russia*», п. 159

ПРИМУСОВЕ ГОЛІННЯ

- Вимоги гігієни або безпеки не можуть виправдовувати норми, що передбачають абсолютну заборону ув'язненим відрощувати бороду, незалежно від її довжини, охайності чи будь-яких інших міркувань, якщо ці норми прямо не передбачають жодних винятків із цієї заборони.
- «*Biržietis v. Lithuania*», п.п. 55-58
- Примусове гоління ув'язнених в принципі є актом, який може призвести до приниження їхньої людської гідності або може викликати в них почуття неповноцінності, або здатне принизити їх.
- Чи буде досягнуто внаслідок примусового гоління мінімальний рівень жорстокості, а, отже, чи буде таке поводження таким, що принижує гідність та суперечить статті 3, залежатиме від конкретних фактів справи, включаючи особисті обставини потерпілого, контекст та мета такого поводження.
- «*Yankov v. Bulgaria*», п. 114

НАЯВНІСТЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СПАЛЬНОГО МІСЦЯ ТА ПОСТІЛЬНОЇ БІЛИЗНИ

- Питання неадекватної постільної білизни часто виникає в контексті ширшої проблеми переповненості в'язниць.
 - Практика Суду підтримує принцип «один ув'язнений – одне ліжко».
 - У багатьох випадках Суд встановлював порушення статті 3 Конвенції, коли ув'язнені не мали індивідуального спального місця та, як наслідок, їм доводилося спати по черзі.
 - Кожен затриманий повинен мати окреме спальне місце в камері. Важливо також пам'ятати про гігієнічні вимоги, пов'язані з адекватною постільною білизною.
-
- «*Ananyev and Others v. Russia*», п. 146; «*Gusev v. Russia*», п. 57; «*Bagel v. Russia*», п. 61

ВИМОГИ ЩОДО ОДЕЖІ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Хоча обов'язок ув'язнених носити в'язничний одяг може розглядатися як втручання до їх особистої недоторканності, він, безсумнівно, базується на законній меті захисту інтересів громадської безпеки та запобігання громадським безладам і злочинам.
- *«Nazarenko v. Ukraine»*, п. 139
- Вимога ув'язнених носити особистий одяг у в'язниці не захищається статтею 9
- *«McFeeley and Others v. the United Kingdom»*
- Тим не менш, зобов'язання ув'язненого носити в'язничний одяг під час відвідування поліклініки поза в'язницею є втручанням до його права на повагу до приватного життя, гарантованого статтею 8.
- *«T.V. v. Finland»*
- Ненадання ув'язненому своєчасної та адекватної інформації про умови короткотермінової відпустки у в'язниці, а саме про зобов'язання носити в'язничний одяг та кайданки, призвело до його вимушеної відмови від відвідування похорону, що становило порушення статті 8.
- *«Giszczak v. Poland»*, п.п. 33-41

ХАРЧУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Явна недостатність харчування ув'язненого може сама по собі порушити питання відповідно до статті 3.
- «*Dudchenko v. Russia*», п. 130; «*Kadiķis v. Latvia (№ 2)*», п. 55; «*Guliyev v. Russia*», п. 62
- Одноразове (на день харчування) становить форму поведження, забороненого статтею 3.
- «*Kadiķis v. Latvia (№ 2)*», п. 55; «*Stepuleac v. Moldova*», п. 55;
- Відсутність порушення статті 3, у ситуації, коли їжа, що подавалася ув'язненим тричі на день, регулярно перевірялася в'язничним лікарем та компетентними державними органами, які не визнавали її неякісною.
- «*Muršić v. Croatia*» [GC], п. 166
- Питання повноцінного харчування стає принциповим у випадку ув'язнення жінки, яка годує груддю дитину.
- «*Korneykova and Korneykov v. Ukraine*», п. 141

ХАРЧУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Питання надання повноцінного харчування набуває більшої актуальності під час транспортування ув'язненого до суду.
- «*Starokadomskiy v. Russia*», п. 58
- Ненадання ув'язненому води та їжі упродовж 24-х годин після доставляння до в'язниці становило бездіяльність, що охоплювалося поведженням, забороненим статтею 3.
- «*S.F. and Others v. Bulgaria*», п. 87
- Обов'язок органів влади забезпечувати харчування ув'язнених, безперечно, можна трактувати як такий, що вимагає врахування особливих дієтичних вимог, а саме їжі, яку ув'язнений не може вживати з огляду на релігійні чи інші перешкоди.
- «*D and E.S. v. the United Kingdom*»

ХАРЧУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Крім того, забезпечення їжею ув'язненого відповідно до його релігійних переконань має важливе значення, оскільки дотримання дієтичних норм можна вважати прямим вираженням переконань у розумінні статті 9.
- «*Jakóbski v. Poland*», п. 45; «*Vartic v. Romania (№ 2)*»
- Ненадання дієтичного харчування ув'язненому з огляду на стан його здоров'я не може бути виправдано економічними труднощами органів державної влади.
- «*Ebedin Abi v. Turkey*», п.п. 31-54
- Крім того, органи влади були зобов'язані доручити спеціалісту оцінити стандартне меню, запропоноване відповідною в'язницею, і одночасно запросити заявника пройти медичний огляд, спеціально пов'язаний з його скаргами на стан здоров'я.
- «*Ebedin Abi v. Turkey*», п.п. 31-54

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УВ'ЯЗНЕНИХ

- Охорона здоров'я затриманих повинна бути забезпечена належним чином. Відсутність належної медичної допомоги може становити звернення, яке суперечить статті 3 Конвенції.
- «*Kushnir v. Ukraine*», п. 134; «*Kudła v. Poland [GC]*», п. 94; «*Ilhan v. Turkey [GC]*», п. 87; «*Sarban v. Moldova*», п. 90; «*Kushch v. Ukraine*», п. 77
- Держава повинна забезпечити тримання особи під вартою в умовах, які відповідають принципу поваги до її людської гідності, а спосіб і метод позбавлення свободи не завдають їй душевного страждання чи труднощів, які б перевищували невідворотний рівень страждання, притаманний триманню під вартою, і щоб з урахуванням практичних вимог ув'язнення належним чином забезпечувалися охорона здоров'я такої особи та її благополуччя.
- «*Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan*», п. 138; «*Kudła v. Poland*» [GC], п.п. 92-94; «*Sergey Antonov v. Ukraine*», п. 72; «*Sokil v. Ukraine*», п. 47; «*Kulik v. Ukraine*», п. 93

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УВ'ЯЗНЕНИХ

- Здоров'я ув'язнених має адекватно охоронятись.
- «*Davydov and Others v. Ukraine*», п. 294; «*Kudła v. Poland*» [GC], п. 94; «*Enea v. Italy*» [GC], п. 57; «*Barilo v. Ukraine*», п. 66; «*G. v. France*», п. 38
- Держава зобов'язана захищати фізичне здоров'я ув'язнених.
- «*Aleksanyan v. Russia*», п. 140; «*Grishin v. Russia*», п. 76; «*Hurtado v. Switzerland*» «*Kharchenko v. Ukraine*», п. 58; «*Kudła v. Poland*» [GC], п. 94; «*Mirilashvili v. Russia*» (dec.)

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УВ'ЯЗНЕНИХ

- Статтю 3 **не** можна тлумачити як таку, що гарантує кожній особі, взятій під варту, медичну допомогу на такому самому рівні, як у найкращих цивільних медичних закладах. Тим не менш держава має забезпечити належний захист здоров'я ув'язнених, зокрема шляхом надання необхідної медичної допомоги.
- «*Aleksanyan v. Russia*», п. 140; «*Grishin v. Russia*», п. 76; «*Hurtado v. Switzerland*»; «*Kharchenko v. Ukraine*», п. 58; «*Kudła v. Poland [GC]*», п. 94; «*Mirilashvili v. Russia*» (dec.); «*Okhrimenko v. Ukraine*», п. 69;
- Статтю 3 не можна тлумачити як таку, що містить загальне зобов'язання звільняти особу за станом здоров'я чи направляти її до цивільної лікарні для отримання специфічної медичної допомоги.
- «*Melnik v. Ukraine*», п. 93; «*Enea v. Italy*» [GC], п. 57; «*Grimailovs v. Latvia*», п. 150; «*Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan*», п. 138

ПЕРЕБУВАННЯ В УВ'ЯЗНЕННІ ХВОРОЇ ЛЮДИНИ БЕЗ НАЛЕЖНИХ УМОВ

- Щодо ув'язнених, які страждають на певне фізичне чи психічне захворювання, три фактори повинні бути взяті до уваги при вирішенні питання сумісності перебування їх під вартою: 1) стан здоров'я ув'язненого; 2) адекватність медичної допомоги в місцях позбавлення волі; 3) доцільність продовження тримання під вартою у зв'язку зі станом здоров'я ув'язненого.
- Особлива увага повинна бути приділена в цьому зв'язку рекомендаціям, що містяться в п. 39 та п. 48 Європейських пенітенціарних правил, незважаючи на їх необов'язковий характер.
- *«Neshkov and Others v. Bulgaria»*, п. 244
- Ненадання належної медичної допомоги ув'язненому підпадає під дію статті 3, тільки якщо його фізичному чи психічному стану було завдано дійсної шкоди, або він зазнав страждань певної інтенсивності, яких можна було уникнути, або мала місце пряма загроза завдання такої шкоди або страждань.
- *«Aleksandr Vladimirovich Smirnov v. Ukraine»*, п. 51; *«Mikalauskas v. Malta»*, п. 63

ПЕРЕБУВАННЯ В УВ'ЯЗНЕННІ ХВОРОЇ ЛЮДИНИ БЕЗ НАЛЕЖНИХ УМОВ

- Якщо органи влади прийняли рішення взяти під варту особу, яка має серйозні проблеми зі здоров'ям, вони повинні продемонструвати особливу турботу щодо гарантування таких умов, які б відповідали спеціальним умовам, що впливають з конкретного захворювання.
- «*Pokhlebin v. Ukraine*», п. 61; «*Farbtuhs v. Latvia*», п. 56; «*Barilo v. Ukraine*», п. 67
- Відсутність належної медичної допомоги може становити поведження, що суперечить статті 3.
- «*Lunev v. Ukraine*», п. 71; «*Sokil v. Ukraine*», п. 47

ПЕРЕБУВАННЯ В УВ'ЯЗНЕННІ ХВОРОЇ ЛЮДИНИ БЕЗ НАЛЕЖНИХ УМОВ

- Трьома складовими, які необхідно розглядати стосовно сумісності стану здоров'я заявника та умов його утримання, є:
- ї
 - 1) медичний стан в'язня;
 - 2) адекватність медичної допомоги та піклування, яка надається в умовах ув'язнення;
 - 3) доцільність ув'язнення з огляду на стан здоров'я в'язня.
- «*Melnik v. Ukraine*», п. 94; «*Mouisel v. France*», п.п. 40-42; «*Dybeku v. Albania*», п. 42

ІНФЕКЦІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

- Поширення інфекційних захворювань, зокрема, туберкульозу, гепатиту та ВІЛ/СНІД, повинно викликати занепокоєння в галузі охорони здоров'я, особливо у в'язничних умовах. За їхньою згодою ув'язнені повинні мати можливість отримати упродовж розумного строку після їхнього потрапляння до в'язниці безкоштовні скринінгові тести на гепатит та ВІЛ/СНІД.
- «Cătălin Eugen Micu v. Romania», п. 56
- Неможливість отримати безкоштовний тест може мати наслідки для тягара доказування для встановлення факту, що було інфікована заявника у в'язниці або до потрапляння заявника до в'язниці.
- «Cătălin Eugen Micu v. Romania», п. 56

ІНФЕКЦІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

- Незалежно від того, де саме мало місце інфікування ув'язненого – на волі або у в'язниці, – держава несе відповідальність за забезпечення лікування ув'язненого, а відсутність адекватної медичної допомоги для серйозних проблем зі здоров'ям, які проявляли себе до затримання, може становити порушення статті 3.
- Відсутність або неадекватне медичне лікування, особливо коли хвороба заразилася під вартою, є, безумовно, предметом особливого занепокоєння.
- «*Shchebetov v. Russia*», п. 71

ІНФЕКЦІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

- Відповідно до усталеної практики Суду, відсутність або неадекватність лікування туберкульозу, особливо коли інфікування або рецидив сталися під час утримання під вартою, безумовно, викликає занепокоєння.
- «*Kushnir v. Ukraine*», п. 143
- Питання неналежної медичної допомоги ВІЛ-інфікованим особам, які перебувають в установах тримання під вартою та виконання покарань України, вже розглядалось Судом у низці справ («*Kats and Others v. Ukraine*», № 29971/04; «*Pokhlebin v. Ukraine*», № 35581/06; «*Salakhov and Islyamova v. Ukraine*», № 28005/08).
- «*Sokil v. Ukraine*», п. 51

КОНТАКТУВАННЯ З ІНФІКОВАНИМИ УВ'ЯЗНЕНИМИ

- Сам факт використання ВІЛ-позитивними ув'язненими тих самих медичних, санітарно-гігієнічних, громадських та інших приміщень, як і всі інші ув'язнені, сам по собі не порушує питання відповідно до статті 3.
- *«Korobov and Others v. Russia» (dec.)*
- Адміністрація надавала ув'язненим точну та об'єктивну інформацію про ВІЛ-інфекцію та СНІД, чітко визначаючи шляхи передачі ВІЛ. Суд приділяє особливе значення консультуванню щодо зменшення ризику ВІЛ, яке проводило адміністрація колонії. За цих обставин Суд не вважає, що органи влади не забезпечили здоров'я заявника.
- *«Artyomov v. Russia», п. 190*

НАДАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

- Ненадання державою особі зубних протезів на фоні повної відсутності зубів у такої особи або надання зубних протезів на фоні явної неспроможності особи оплатити такі протези становить порушення статті 3.
- «*V.D. v. Romania*», п.п. 94-100

ОРТОПЕДИЧНЕ ВЗУТТЯ

- Ненадання державою на безоплатній основі ортопедичного взуття особі, яка мала об'єктивно підтверджену потребу у такому взутті становило порушення статті 3.
- «*Vladimir Vasilyev v. Russia*», п.п. 67-70

ЗАТРИМКА У ВИЗНАЧЕННІ ДІАГНОЗУ ТА ВІДСУТНІСТЬ НАЛЕЖНОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ІСТОРІЇ ХВОРОБИ

- Невиправдана затримка у встановленні медичного діагнозу щодо особи, яка перебуває в ув'язненні, становить порушення статті 3.
- «*Nogin v. Russia*», п. 97; «*Kondrulin v. Russia*», п. 59
- Відсутність належного документування історії хвороби ув'язненого може становити порушення статті 3.
- «*Iacov Stanciu v. Romania*», п.п. 180-186

УХИЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ВІД ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ З НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

- Покладання обов'язку з допомоги ув'язненому з особливими потребами у користуванні туалетом, купанні та вдяганні чи роздяганні на його співкамерників, становить порушення статті 3.
- «*Engel v. Hungary*», 2010, п.п. 27-30; «*Helhal v. France*», п. 62; «*Topekhn v. Russia*», п. 86; «*Semikhvostov v. Russia*», п.п. 84-85; «*Mircea Dumitrescu v. Romania*», п.п. 59-65

УХИЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ВІД ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ З НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

- Суд повторює, що вже висловлював сумніви щодо адекватності покладання на некваліфікованих осіб відповідальності за догляд за особою, яка страждає на важку хворобу.
- «*Potoroc v. Romania*», п. 77
- Транспортування ув'язненого з обмеженими можливостями становило порушення статті 3, оскільки відповідальність за це була покладена на жандармів, які, безумовно, не були кваліфікованими для передбачення медичних ризиків, пов'язаних із переміщенням інваліда.
- «*Hüseyin Yıldırım v. Turkey*», п. 84

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ПСИХІЧНОХВОРИХ ОСІБ

- Оцінка того, чи конкретні умови ув'язнення є несумісними зі стандартами статті 3, у випадку психічно хворих осіб повинна враховувати їхню вразливість та їхню нездатність, в деяких випадках, скаржитися послідовно чи взагалі. про те, як на них впливає якесь конкретне поводження.

- «*Sławomir Musiał v. Poland*», п. 87

- Зобов'язання за статтею 3 можуть сягати такої міри, що покладатимуть на державу зобов'язання переводити психічно хворих ув'язнених до спеціальних установ для отримання належного лікування.

- «*Murray v. the Netherlands*» [GC], п. 105; «*Raffray Taddei v. France*», п. 63

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ПСИХІЧНОХВОРИХ ОСІБ

- Суд уже розглядав справи щодо можливості тримання людей із серйозними психологічними розладами або психічними захворюваннями в мовах ув'язнення.
- Найважливішим питанням у цих справах було те, наскільки в'язничне середовище непридатне для осіб, які страждають на розлади психіки.
- «*Mouisel v. France*», п. 42; «*Rivière v. France*», п. 64; «*G. v. France*», п. 3.
- При оцінці того, чи є конкретні умови тримання під вартою психічнохворих осіб несумісними з вимогами статті 3, необхідно брати до уваги їх вразливість та рівень їх недієздатності, а в деяких випадках також і рівень впливу лікування на них.
- «*Dybeku v. Albania*», п. 41; «*Rooman v. Belgium [GC]*», п. 145; «*Murray v. the Netherlands*» [GC], п. 106; «*Herczegfalvy v. Austria*», п. 82; «*Aerts v. Belgium*», п. 66

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ПСИХІЧНОХВОРИХ ОСІБ

- Оцінка того, чи є конкретний заклад «відповідним», повинна включати вивчення конкретних умов утримання, що переважають у ньому, і особливо лікування, яке надається особам, які страждають на психологічні розлади.
- «*Rootan v. Belgium*» [GC], п. 210
- Цілком можливо, що установа, яка *a priori* є невідповідною, наприклад, структурний підрозділ в'язниці, може, тим не менш, вважатися задовільною, якщо вона надає належний догляд. Навпаки, може бути, що спеціалізований психіатричний заклад, який за визначенням повинен бути відповідним, може виявитись неспроможним забезпечити необхідне лікування.
- «*Rootan v. Belgium*» [GC], п. 210
- Належне та індивідуальне лікування є важливою частиною поняття «відповідна установа».
- «*Rootan v. Belgium*» [GC], п. 210

СПЕЦИФІКА ПОВОДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДУ ПСИХІЧНОГО РОЗЛАДУ

- **Хронічна депресія.**
- «*Kudła v. Poland*» [GC]
- **Психічні розлади у поєднанні з суїцидальними тенденціями**
- «*Rivière v. France*»; «*Jeanty v. Belgium*»
- **Посттравматичний стрес**
- «*Novak v. Croatia*»
- **Хронічна параноїдальна шизофренія**
- «*Dybeku v. Albania*»
- **Гострий психотичний розлад**
- «*Renolde v. France*»
- **Неврологічні розлади різної природи**
- «*Kaprykowski v. Poland*»
- **Синдром Мюнхаузена**
- «*Raffray Taddei v. France*»
- **Психічні розлади, пов'язані зі статевою сферою**
- «*Claes v. Belgium*»

ЛІКУВАННЯ НАРКОЗАЛЕЖНИХ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Невжиття заходів для усунення симптомів абстиненції героїну на фоні явних ознак схуднення та зневоднення ув'язненого становить порушення статті 3.
- «*McGlinchey and Others v. the United Kingdom*», п.п. 52-58; «*Wenner v. Germany*», п. 80

ПАСИВНЕ ПАЛІННЯ

- Перебування ув'язненого, який не палить, в одному приміщенні у в'язничній лікарні, всупереч пораді лікаря, становить порушення статті 3.
- «*Florea v. Romania*», п.п. 60-62
- Держава зобов'язана вживати заходів щодо захисту ув'язненого від шкідливих наслідків пасивного куріння, якщо, як у справі заявника, медичні обстеження і рекомендації лікарів вказують, що це необхідно з медичних причин.
- «*Elefteriadis v. Romania*», п.п. 49-55

ПРИМУСОВЕ ГОДУВАННЯ

- Примусове годування особи включає елементи, які за певних обставин можуть розглядатися як заборонені статтею 3.
- Проте в коли особа, що утримується під вартою, оголошує голодування, це неминуче призводить до конфлікту між правом особи на фізичну недоторканність та позитивним зобов'язанням держави за статтею 2, цей конфлікт не вирішений самою Конвенцією.
- Оцінювання вищезазначених умов повинно проводитися відповідальним лікарем, але остаточне рішення щодо примусового годування може бути прийняте тільки після отримання судового дозволу.
- «*Nevmerzhitsky v. Ukraine*, п. 93

ПРИМУСОВЕ ГОДУВАННЯ

- Захід, продиктований з точки зору встановлених принципів медицини терапевтичною необхідністю, не може в принципі розглядатися як нелюдський і такий, що принижує гідність.
- Те ж саме можна сказати і про примусове годування, метою якого є рятування життя конкретної особи, що утримується під вартою, яка свідомо відмовляється від вживання їжі.
- Проте органи Конвенції все ж мають переконатися в тому, що існування такої медичної необхідності переконливо.
- Спосіб, у який заявника було піддано примусовому годуванню під час голодування, не повинен виходити за межі мінімального рівня жорстокості, встановленого практикою Суду згідно зі статтею 3.

- «*Nevmerzhitsky v. Ukraine*, п. 94

ЛІКУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНОГО ПІСЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДО НЬОГО ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

- Якщо ув'язненого було піддано жорстокому поводженню, внаслідок чого він отримав ушкодження, держава зобов'язана забезпечити своєчасне лікування.
- Це позитивне зобов'язання вимагає реєстрацію медичних скарг, своєчасне виявлення та діагностику ушкоджень, розробку комплексної медичної стратегії лікування ушкоджень, документування процесу надання медичної допомоги, оцінку стану здоров'я особи після медикаментозного лікування і можливе посттравматичне лікування, яке може включати в себе оцінку психічного стану ув'язненого.
- «*Davydov and Others v. Ukraine*», п. 294

ПОЗБАВЛЕННЯ СВОБОДИ ОСОБИ ПОХИЛОГО ВІКУ

- За певних обставин тримання під вартою особи похилого віку впродовж тривалого терміну може викликати питання щодо дотримання вимог статті 3.
- Проте необхідно враховувати конкретні обставини кожної справи.
- «*Haidn v. Germany*», п. 106

ЗАСТОСУВАННЯ АГЕНТАМИ ДЕРЖАВИ ДО ОСОБИ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ БЕЗ СУВОРОЇ НЕОБХІДНОСТІ

- Суд пам'ятає про потенціал насильства, який існує у пенітенціарних установах, і про те, що непокоря затриманих може швидко призвести до загострення ситуації.
- «*Gömi and Others v. Turkey*», п. 77; «*Tali v. Estonia*», п. 59

ЗАСТОСУВАННЯ АГЕНТАМИ ДЕРЖАВИ ДО ОСОБИ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ БЕЗ СУВОРОЇ НЕОБХІДНОСТІ

- Застосування сили може бути необхідним в окремих випадках для забезпечення безпеки у в'язниці, для забезпечення порядку або для цілей запобігання злочинам у в'язниці.
- Тим не менш, така сила може бути використана лише в тому випадку, якщо вона є необхідною і не повинна бути надмірною.
- Звернення до фізичної сили, яка не була суворо необхідна з огляду на поведінку ув'язненого, принижує людську гідність і в принципі є порушенням права, викладеного в статті 3.
- «*Tali v. Estonia*», п. 59; «*Ivan Vasilev v. Bulgaria*», п. 63

ЗАСТОСУВАННЯ АГЕНТАМИ ДЕРЖАВИ ДО ОСОБИ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ БЕЗ СУВОРОЇ НЕОБХІДНОСТІ

- Застосування фізичної сили до особи, в якій не було суворої необхідності, враховуючи її власну поведінку, принижує людську гідність та в принципі є порушенням права, викладеного у статті 3.
- Суд також застосовував такий стандарт «*точної пропорційності*» і стосовно ситуації, коли особа вже перебувала під повним контролем поліції.
- «*Lopatin and Medvedskiy v. Ukraine*», п. 56

ТРИМАННЯ ОСОБИ У МЕТАЛЕВІЙ КЛІТЦІ ПІД ЧАС СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

- Тримання особи у металевій клітці під час судового засідання само по собі – з огляду на його об'єктивно принизливий характер, несумісний з нормами цивілізованої поведінки, які є характерною ознакою демократичного суспільства, становить публічне приниження людської гідності у порушення статті 3.
- «*Kulik v. Ukraine*», п.п. 117-121; «*Lutsenko v. Ukraine (№ 2)*», п. 169; «*Svinarenko and Slyadnev v. Russia*» [GC], п.п. 136-139

ТРИМАННЯ У МЕТАЛЕВІЙ КЛІТЦІ ВАГІТНОЇ ЖІНКИ ТА ГОДУЮЧОЇ МАТЕРІ

- Заявниця перебувала у металевій клітці впродовж усіх судових засідань у її справі.
- Під час перших 2-х засідань вона перебувала на найпізніших стадіях вагітності, а впродовж решти 4-х судових засідань вона була годуючою матір'ю, відокремленою від своєї дитини металевими ґратами у судовій залі.
- Фактично обґрунтування застосування такого запобіжного заходу ніколи не розглядалось, зважаючи на позицію судді, що надання заявниці дозволу на перебування за межами клітки було б рівнозначним її тимчасовому звільненню з-під варти, що суперечило б обраному їй запобіжному заходу у вигляді тримання під вартою.
- «*Korneykova and Korneykov v. Ukraine*», п. 165

ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПОКАРАННЯ УВ'ЯЗНЕНОГО

- Дисциплінарне покарання ув'язненого, що передбачало перебування в менш комфортних умовах, обов'язки з прибирання приміщення та обмеження в отриманні передач, не порушує статті 3.
- «*Valasinas v. Lithuania*», п.п. 103-112
- Пропорційність додаткового карального заходу, призначеного ув'язненому, має важливе значення при оцінці того, чи перевищений неминучий рівень страждань, властивий ув'язненню.
- «*Ramishvili and Kokhreidze v. Georgia*», п. 83
- Застосування одиночного ув'язнення як покарання за надсилання скарг до різних органів влади становить порушення статті 3.
- «*Rzakhanov v. Azerbaijan*», п. 7

ЗАСТОСУВАННЯ НАРУЧНИКІВ

- Застосування наручників чи інших засобів приборкання, *як правило, не є* підставою для порушення питання за статтею 3, якщо такий захід здійснено у зв'язку із законним затриманням і якщо застосування сили при цьому або публічна відкритість проведення такого заходу не перевищує того, що розумно визнається необхідним за даних обставин.
- До того ж захід, продиктований, з огляду на встановлені принципи медицини, терапевтичною необхідністю, в *принципі не може* вважатися нелюдським і таким, що принижує гідність.
- «Nevmerzhiysky v. Ukraine», п. 94; «Kucheruk v. Ukraine», п. 139; «Zakshevskiy v. Ukraine», п. 74

ЗАСТОСУВАННЯ НАРУЧНИКІВ

- Необхідно переконатися, що існування такої медичної необхідності *переконливо доведено*.
 - У цьому зв'язку необхідно переконатися, що при винесенні рішення про застосування до заявника засобів приборкання було дотримано відповідні процесуальні гарантії.
 - До того ж спосіб, у який було застосовано цей захід до заявника, *не* може за своєю суворістю виходити поза межі мінімального рівня жорстокості, допустимого за статтею 3.
- «Nevmerzhiysky v. Ukraine», п. 94; «Kucheruk v. Ukraine», п. 139; «Zakshevskiy v. Ukraine», п. 74

ЗАСТОСУВАННЯ НАРУЧНИКІВ

- Надягання наручників на психічно хворого ув'язненого упродовж 7 днів цілодобово в одиночній камері без будь-яких психіатричних висновків («*Kucheruk v. Ukraine*»)
- Надягання наручників під час примусового годування за відсутності будь-якого опору («*Nevmerzhitsky v. Ukraine*»)
- Надягання наручників на хворого ув'язненого в лікарні під час очікування його операції («*Henaf v. France*»)
- Приковування наручниками на хворого на рак ув'язненого до його ліжка в лікарні («*Okhrimenko v. Ukraine*»)
- Надягання наручників на ув'язненого під час судового засідання («*Gorodnichev v. Russia*»)
- Приковування вагітної ув'язненої жінки до гінекологічного крісла під час перебування у відділенні прийому пенітенціарної установи («*Korneykova and Korneykov v. Ukraine*»)
- Надягання наручників на фізично слабкого хворого ув'язненого під час транспортування до лікарні («*Mouisel v. France*»)
- Надягання наручників на жінку під час гінекологічного обстеження («*Filiz Uyan v. Turkey*»)
- Невиправдане надягання наручників упродовж медичного обстеження («*Duval v. France*»)

ВИКОРИСТАННЯ ГУМОВИХ КИЙКІВ

- Використання гумових кийків проти ув'язнених мало характер помсти. Це не сприяло і не могло сприяти виконанню завдань, на які були поставлені перед офіцерами в'язниці.
- Безпричинне насильство, до якого офіцери навмисно вдавались, мало на меті викликати у заявників почуття страху й приниження та зламати їх фізичний і моральний опір.
- Метою такого поводження було приниження ув'язнених та спонукання їх до покори.
- Крім того, удари кийком, мабуть, завдали їм сильних психічних та фізичних страждань, хоча вони, мабуть, не спричинили довгострокової шкоди для здоров'я.
- За цих обставин до ув'язнених застосовувалось поводження, яке можна охарактеризувати як катування.
- «*Dedovskiy and Others v. Russia*», п. 85, п. 94

ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАНЬ ПІДРОЗДІЛІВ ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ У В'ЯЗНИЦІ

- Стаття 3 не передбачає винятків, і жодні відступи від неї не дозволені відповідно до ч. 2 ст. 15 навіть у разі надзвичайного стану, що загрожує життю нації.
- Крім того, стаття 3 встановлює позитивний обов'язок держави проводити підготовку співробітників своїх правоохоронних органів таким чином, щоб забезпечити високий рівень їх професійної компетентності в їх професійній поведінці, так щоб ніхто не відчув на собі тортури або зверненням, що йде врозріз з цим положенням.
- Це також передбачає, що проведення навчань для співробітників правоохоронних органів, в тому числі співробітників пенітенціарних установ, не тільки має відповідати цій абсолютній забороні, проте й бути спрямоване на запобігання будь-якого можливого поводження або поведінки представників держави, яке може суперечити абсолютній забороні катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводженню чи покарання.
- «*Davydov and Others v. Ukraine*», п. 268

ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ ПРИ КОНВОЮВАННІ

- Надмірне застосування сили з боку агентів держави при конвоюванні ув'язненого становить порушення статті 3.
- «*Balajevs v. Latvia*», п.п. 87-97; «*Ostrovņecs v. Latvia*», п.п. 75-81

ОБШУКИ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Обшук, проведений належним чином з належною повагою до людської гідності та з законною метою, не суперечить статті 3.
- «*Wainwright v. the United Kingdom*», п. 42;
- «*Dejneka v. Poland*», п. 60

ОБШУК, ПОЄДНАНИЙ З РОЗДЯГАННЯМ

- Обшук, поєднаний з роздяганням, може бути необхідним для цілей забезпечення безпеки у в'язниці або для запобігання порушення порядку та вчинення злочинів.
- «*Iwańczuk v. Poland*», п. 59; «*Van de Ven v. the Netherlands*», п. 60
- Суд усвідомлює необхідність забезпечення безпеки в установах, де люди позбавлені свободи. Однак такі примусові та потенційно принижуючі заходи, такі як обшуки або обшуки у поєднанні з роздяганням, вимагають правдоподібного обґрунтування.
- Відсутність такого обґрунтування може призвести до порушення статті 8.
- «*Dejneka v. Poland*», п.п. 75-56.

ОБШУК, ПОЄДНАНИЙ З РОЗДЯГАННЯМ

- При вирішенні питання про порушення статті 3 під час обшуку необхідно брати до уваги наявність або відсутність умислу з боку агентів держави, а також реакцію на такий обшук з боку особи, яка була піддана обшуку.
- «*S.J. v. Luxembourg (№ 2)*», п.п. 55-62
- Заявнику було наказано роздягнутися перед групою в'язничних офіцерів, проте жодних вагомих причин не було наведено, щоб встановити, що цей наказ, з огляду на особистість заявника та всі інші обставини справи, був необхідним та виправданим з міркувань безпеки.
- «*Iwańczuk v. Poland*», п. 58

ПРИМУСОВЕ ПЕРЕБУВАННЯ БЕЗ ОДЕЖІ

- Заявник перебував у ніжній білизні, будучи закованим у кайданки, упродовж 2,5 годин.
- За інформацією Уряду одяг заявника був потрібним слідчим органам для збирання доказів винуватості заявника.
- Таке пояснення є зрозумілим, проте воно аж ніяк не виправдовує перебування заявника без одягу упродовж такого часу.
- Зазначене поводження, а також подальше поміщення заявника до однієї камери із дорослими на строк 3 днів становить порушення статті 3.
- «*Zherdev v. Ukraine*», п.п. 87, 94

НАСИЛЬСТВО З БОКУ ІНШИХ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Уряд відмовився взяти на себе будь-яку відповідальність за жорстоке поводження, заявлене заявником, заперечуючи будь-які невдачі чи бездіяльність з боку в'язничної влади. На їх думку, оскільки заявник не подав жодної офіційної скарги, не можна було очікувати, що адміністрація в'язниці захистить його.
- Однак у звітах ЄКЗК насильство між ув'язненими у в'язниці неодноразово вказувалось на серйозну проблему як до, так і після подій у цій справі.
- ЄКЗК відзначив велику кількість випадків, що стосуються насильства між ув'язненими, і зазначив, що в'язниця або державні органи не вживали жодних дій для виправлення такої поведінки або зменшення її.
- ЄКЗК також розкритикував невдачі медичного персоналу у в'язниці, щоб належним чином реєструвати травми, спричинені насильством між ув'язненими.
- Адміністрація в'язниці не помітила жодної з ознак насильства, перелічених вище, або не реагувала на них; вона також не змогла забезпечити безпечне середовище для заявника, а також не змогла виявити, запобігти або відстежувати насильство, якого він зазнав. Відповідно, у цьому відношенні було порушено статтю 3.
- «*Gjini v. Serbia*», п.п. 84-88

АТМОСФЕРА ПОСТІЙНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО НАПРУЖЕННЯ У В'ЯЗНИЦІ

- Труднощі, що зазнали заявники, зокрема відчуття постійної фізичної напруги з етнічних міркувань, були такими, що порушували статтю 3.

- «*Rodic and Others v. Bosnia and Herzegovina*», п.п. 68-77

ЗАГРОЗА НАСИЛЬСТВА ЩОДО ОСОБЛИВИХ КАТЕГОРІЙ УВ'ЯЗНЕНИХ

- Державні органи були обізнані, що заявник належав до категорії ув'язнених з підвищеним ризиком насильства з боку інших ув'язнених.
- В'язнична влада чітко усвідомлювала характер звинувачень проти заявника та ризик, пов'язаний з такими звинуваченнями.
- В державному апараті була інформація про минулу співпрацю заявника з поліцією, але така інформація не була використана державними органами належним чином.
- «*D.F. v. Latvia*», п. 86

ТОТАЛЬНА СЕНСОРНА ІЗОЛЯЦІЯ

- Повна *сенсорна* ізоляція, поєднана з тотальною *соціальною* ізоляцією, може знищити особистість та становить форму негуманного поводження, яка *не* може бути виправдана потребами забезпечення безпеки за будь-яких причин.
- «*Lorsé and Others v. the Netherlands*», п. 63; «*Messina v. Italy*» (dec.); «*Csüllög v. Hungary*», п. 31

ОДИНОЧНЕ УВ'ЯЗНЕННЯ

- Одиночне ув'язнення саме по собі не є порушенням статті 3.
- Хоча тривале відсторонення від спілкування з іншими є небажаним, чи підпадає такий захід у сферу дії статті 3, залежить від конкретних умов, жорсткості заходу, його тривалості, переслідуваної мети та впливу на відповідну особу
- «*Lorsé and Others v. the Netherlands*», п. 63; «*Rohde v. Denmark*», п. 93; «*Rzakhanov v. Azerbaijan*», п. 64
- Заборона контактувати з іншими ув'язненими з міркувань безпеки, дисциплінарних або захисних норм сама по собі не означає нелюдського поводження або покарання.
- «*Ramirez Sanchez v. France*» [GC], п. 123
- З іншого боку, повна сенсорна ізоляція в поєднанні з повною соціальною ізоляцією може знищити особистість і є формою нелюдського поводження, яке не може бути виправдано вимогами безпеки чи будь-якою іншою причиною.
- «*Ramirez Sanchez v. France*» [GC], п. 120

ОДИНОЧНЕ УВ'ЯЗНЕННЯ

- Навіть перебування двох ув'язнених в одній камері може мати негативні наслідки, як у випадку з одиночним ув'язненням, якщо обом ув'язненим доведеться проводити роки в одній камері без будь-якої цілеспрямованої діяльності, належного доступу до фізичних вправ або контактів із зовнішнім світом.
- Навіть якщо ізоляція не є абсолютною (оскільки двоє ув'язнених утримуються разом) інтенсивність та тривалість такого заходу може порушити питання відповідно до статті 3 через значний негативний вплив, який він робить на образ життя ув'язнених та їх соціальні навички.
- Таким чином, необхідне належне обґрунтування щодо тривалого тримання ув'язнених у подвійних камерах, якщо інтенсивність і тривалість їх сегрегації настільки значні, що ефект порівнянний із одиночним ув'язненням.
- «*N.T. v. Russia*», п. 45

ОДИНОЧНЕ УВ'ЯЗНЕННЯ

- Застосування одиночного ув'язнення повинно враховувати стан здоров'я особи.
- «*Jeanty v. Belgium*», п. 117
- При вирішенні питання про застосування одиночного ув'язнення необхідно шукати альтернативні варіанти для осіб, яких вважають небезпечними, і утримання яких у звичайній в'язниці за звичайним режимом вважається недоцільним.
- «*Ramirez Sanchez v. France*» [GC], п. 146
- Зазначені принципи застосовуються, коли одиночне ув'язнення застосовується як дисциплінарне стягнення.
- «*Rzakhanov v. Azerbaijan*», п.п. 74-76
- Зазначені принципи застосовуються, коли одиночне ув'язнення застосовується як превентивний захід щодо небезпечного ув'язненого.
- «*X. v. Turkey*», п.п. 41-45

УВ'ЯЗНЕНІ НЕПОВНОЛІТНІ

- Зважаючи на вік заявника, тривалість його тримання у в'язниці разом з повнолітніми особами, ненадання належної медичної допомоги у його психологічних проблемах та, зрештою, на невжиття заходів для запобігання повторних спроб вчинення самогубства, Суд не має сумнівів, що заявника було піддано нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню.
- «*Güveç v. Turkey*», п.п. 91-98
- Водночас статтю 3 не можна тлумачити як встановлення загального обов'язку звільняти неповнолітнього ув'язненого, адже Конвенція не забороняє державам ув'язнювати неповнолітніх.
- «*Kuparadze v. Georgia*», п. 60; «*T. v. the United Kingdom*» [GC], п. 97

УВ'ЯЗНЕНІ НЕПОВНОЛІТНІ

- Тим не менш, розміщення неповнолітнього з дорослими ув'язненими навіть на короткий проміжок часу може здійснити на нього сильне враження, яке в поєднанні з іншими неадекватними умовами ув'язнення може призвести до порушення статті 3.
- *«Zherdev v. Ukraine»*, п.п. 92-93
- Міжнародні стандарти дозволяють широкий підхід до способу здійснення розподілу неповнолітніх та дорослих правопорушників, включаючи розміщення неповнолітніх правопорушників в окремих частинах установ, зазвичай призначених для дорослих ув'язнених. Це автоматично не свідчить про порушення статті 3 Конвенції. Проте Суд повинен оцінити, чи відповідають умови тримання в цілому зобов'язанням держави за статтею 3.
- *«I.E. v. Moldova»*, п. 43

УВ'ЯЗНЕНІ НЕПОВНОЛІТНІ

- Здоров'я неповнолітніх, позбавлених волі, необхідно охороняти відповідно до встановлених медичних стандартів, що застосовуються до неповнолітніх у цілому у вільному суспільстві.
- Влада завжди повинна керуватися найкращими інтересами дитини, а дитині слід гарантувати належний догляд та захист.
- Більше того, якщо влада вирішує питання щодо позбавлення свободи неповнолітнього, слід зробити медичну оцінку стану здоров'я дитини, щоб визначити, чи можна його чи її розміщувати в центрі для утримання неповнолітніх.

- «*Blokhin v. Russia*» [GC], п. 138

Ставлення до осіб, позбавлених волі під час війни, з повагою і гідністю та продовження дозволу на зовнішній моніторинг є сигналом сили демократичної країни.

Алан Мітчелл
Президент ЄКЗК

- Авторські права на цю презентацію належать Дмитру Ягунову. Авторські права на зображення та фотографії належать авторам таких зображень та фотографій.
- Презентація жодним чином не відображає позицію Ради Європи, ЄКЗК або ЄСПЛ.
- This site contains the opinions expressed solely by the author's and does not reflect the opinions and official positions of the Council of Europe, the CPT or the ECtHR
- Усі матеріали цієї презентації запозичені з авторського видання (Yagunov, Dmytro (2023) Prohibition of Torture: Practices of the European Court of Human Rights, Standards and Practice of the European Committee for the Prevention of Torture. With an introduction by Dr. Mykola Gnatovskyy (Judge of the European Court of Human Rights), Andriy Kostin (General Prosecutor, Ukraine), Prof. Dr. Rita Haverkamp, Dr. Dmytro Yagunov. Tübingen – Odessa. 604 p.).

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

Ягунов Дмитро Вікторович

- d.yagunov@gmail.com
- www.yagunov.in.ua
- www.dmytro-yagunov.at.ua

а/с 74, м. Київ, 01004

+38 (093) 094 39 00

22.12.2020

Авторські права захищаються відповідно до закону